

Elefanttileikki-menetelmä varhaiskasvatuksen pienryhmätoiminnan pedagogisen suunnitte- luun

Elena Turpeinen

Laurea-ammattikorkeakoulu

Elefanttileikki-menetelmä varhaiskasvatuksen pienryhmätoiminnan pedagogisen suunnitteluun

Elena Turpeinen
Sosiaalialan koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Maaliskuu, 2024

Elena Turpeinen

Elefanttileikki-menetelmä varhaiskasvatuksen pienryhmätoiminnan pedagogisen suunnitteluun

Vuosi 2024 Sivumäärä 45

Elefanttileikki-menetelmän kehittämistyön tarkoituksena oli päiväkodin pienryhmätoiminnalle asetettujen tavoitteiden tukeminen, lasten osallisuuden edistäminen ja kaveritaitojen kehittäminen. Opinnäytetyön tavoitteena oli leikkimenetelmän kehittäminen, jonka avulla voidaan edistää lasten vertaisuuhteiden syntymistä ja sosiaalistenvuorovaikutustaitojen kehittämistä, auttaa yksittäistä lasta liittyä vertaisryhmään sekä edistää lasten omaa toimijuutta ja osallisuutta. Kehittämistyön tavoitteena oli myös konkreettisen työvälineen luominen, jota päiväkodin henkilökunta voi käyttää pienryhmätoiminnan pedagogisessa suunnittelussa.

Kehittämistyön teoreettinen tausta on jaettu kahteen osaan. Ensimmäisen osan edustavat lainsäädännöllisiä asiakirjoja kuten Varhaiskasvatuslaki (540/2018) ja valtakunnallinen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2022) sekä Espoon kaupungin Varhaiskasvatussuunnitelma (2022). Tietoperustan toinen osa sisältää varhaiskasvatuksen ammattikirjallisuuden lähteitä sekä varhaiskasvatuksen tutkimusraportteja ja tieteellisistä artikkeleita. Kehittämistyön tietoperustan avulla määritellään kehittämistyön keskeiset käsitteet: varhaiskasvatus, leikki, vertaisryhmä, osallisuus ja inklusio.

Opinnäytetyön kehittämistehtävänä oli työn kehittämisen harjoittelunaikana luodun leikkimenetelmän edelleen kehittäminen ja parantaminen varhaiskasvatussyksikön 3-5-vuotiaiden ryhmän tarpeiden mukaan sekä Elefanttileikki-menetelmän pilotoiminen. Kehittämistyön menetelmänä oli valittu lapsikeskeinen palvelumuotoilu, joka prosessina on selkeä, helppokäyttöinen, asiakkaan tarpeita palveleva ja luova. Kehittämistyön tuloksena syntyi Elefanttileikki-menetelmä, jota kehitettiin ja parannettiin henkilökunnan ja lasten palautteiden pohjalta. Arvioinnin kohteena oli menetelmän toimivuus ja sopivuus pedagogisen suunnitteluun. Arvioinnin kohteena olivat myös kehittämistyön aikana valmistetut leikkimenetelmän työkalut: leikki-taulu ja leikkikortit. Arvioinnin keskustelussa oli todettu, että Elefanttileikki-menetelmää voidaan käyttää varhaiskasvatussyksikön pedagogisen suunnitteluun, leikkimenetelmän työkalut toimivat hyvin ja vastaavat kehitystyön tarkoituksensa ja tavoitteensa.

Asiasanat: varhaiskasvatus, leikki, vertaisryhmä, osallisuus, inklusio

Elena Turpeinen

Elephant play method for pedagogical planning of small group activities in early childhood education

Year	2024	Pages	45
------	------	-------	----

The purpose of the development of the Elephant play method was seen as supporting the goals set for the daycare center's small group activities, promoting children's inclusion, and developing friendship skills. The aim of the development work was to develop a play method that can be used to promote the formation of children's peer relationships and the development of social interaction skills, to help an individual child join a peer group, and to promote children's own agency and participation. The aim of the development work was also to create a concrete tool that the daycare center's pedagogical staff can use in the pedagogical planning of small group activities.

The theoretical background of the development work consisted of legislative documents, such as the Early Childhood Education and Care Act (540/2018), the national Early Childhood Education Curriculum (2022) and the Early Childhood Education Curriculum (2022) of the City of Espoo. The second part of the theoretical background consisted of sources of professional literature on early childhood education and care as well as early childhood education research reports and scientific articles on play, peer group, inclusion in early childhood education.

The development task of the thesis was the further development and improvement of the play method created during the work development internship according to the needs of the 3-5-year-old group of the early childhood education unit, and the piloting of the Elephant play method. The method chosen for the development work was child-centered service design, which is a clear, easy-to-use, client-oriented and creative process. The result of the development work was the Elephant play method, which had been developed and improved based on the feedback from the daycare center staff and children. The subject of the evaluation was the method's functionality and suitability for pedagogical planning. The tools of the play method, such as a playboard and play cards developed during the development work, were also evaluated. The evaluation discussion concluded that the Elephant play method can be used for the pedagogical planning of small group activities in the daycare center, the tools of the play method work well and meet the developmental purpose and objectives.

Keywords: early childhood education, play, peer group, participation, inclusion

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Elefanttileikki-menetelmän kehittämistyön teoreettinen tausta	7
2.1	Varhaiskasvatus pedagogisena toimintana.....	7
2.2	Leikin pedagoginen merkitys	8
2.3	Osallisuuden merkitys lapsen kehitykselle.....	10
2.4	Vertaisryhmän rooli ja merkitys varhaiskasvatuksessa.....	11
2.5	Yhteisöllisyyden rakentaminen vertaisyhteisössä	13
2.6	Inklusio varhaiskasvatuksessa.....	13
3	Elefanttileikki-menetelmän kehittämistyön työelämäkumppani	15
4	Kehittämistyön lähtökohdat ja kehittämistyön menetelmän valinta	16
5	Kehittämistyön prosessi	18
5.1	Kehittämistyön suunnittelu ja toteutus	19
5.2	Kehittämistyön vaiheet	19
5.3	Asiakasymmärryksen syventäminen	20
5.4	Työskentely lasten kanssa.....	22
5.5	Elefantti-leikin palvelupolku	25
6	Kehittämistyön tulokset.....	26
7	Kehittämistyön arviointi.....	27
7.1	Kehittämistyön tuotoksen arviointi	28
7.2	Kehittämisprosessin arviointi.....	28
7.3	Oman ammatillisen kasvun arviointi	29
8	Kehittämistyön eettisyys.....	30
9	Kehittämistyön luotettavuus	31
10	Pohdinta	32
	Lähteet	34
	Kuvat.....	38
	Taulukot.....	38
	Liitteet.....	39

1 Johdanto

Leikki on lapsen toimintaa, joka kiinnittää sekä ammattikasvattajien että kasvatusalan tutkijoiden huomiota ja herättää ammatillista keskustelua leikin merkityksestä lapsen kehitykselle ja kasvatukselle. Leikki on toiminta, joka vaikuttaa lapsen kognitiivisten ja sosiaalistaitojen kehitykseen ja edistää emotionaalista kehitystä. Voidaan sanoa, että leikki on lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen työväline, joka johtaa ilon vapauttamiseen, itsearvostuksen lisäämiseen ja edistää empatiaa, asioiden jakamista sekä auttaa rakentaa vahvan perustan oppimiselle. (Ojala 2020, 185-186.)

Lapsen leikin arvo on tunnustettu kansainvälisesti ja sen merkitys lapsen hyvinvoinnille ja kehitykselle on korostettu lainsäädännössä. Lapsen oikeuksien sopimuksen 31 artiklassa kerrotaan, että lapsella on oikeus lepoon, leikkiin ja vapaa-aikaan, myös taide - ja kulttuurielämään (UNICEF 2024). Varhaiskasvatuslaissa (540/2018) säädetään, että varhaiskasvatuksen tavoitteena on toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuva pedagogista toimintaa, joka muodostaa pohjan lapsen kehitykselle ja oppimiselle (540/2018, 3§).

VKK-Metron kehittämisverkoston Leikki astuu varpaille -verkkójulkaisussa (2016) todetaan, että leikki kuuluu kaikille ja sen iloa ja voimaa voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksessa erittäin monipuolisesti. Julkaisussa kerrotaan, miten verkosto, joka koostuu pääkaupunkiseudun varhaiskasvatuksen yksiköistä sekä varhaiskasvatuksen asiantuntijoista suunnitteli ja toteutti vuonna 2014--2016 moniulotteinen projekti, jonka tarkoituksena oli luoda päiväkodeissa uudenlaista toimintakulttuuria, muokata leikkiympäristön lasten ja kasvattajien yhteisvoimalla sekä laajentaa leikkiä päiväkodin seinien ulkopuolelle. Julkaisussa pohditaan monipuolisesti ja tutkivasti kasvattajien identiteettiä ja heidän rooliansa leikin mahdollistajina ja tutkijoina, sekä leikkiympäristöjen rakentajina. Julkaisussa tuodaan esille pienten lasten ääntä ja lasten kulttuurin pieniä kimpaleita. (Tahvanainen & Turunen 2016.) Leikki ja leikkiympäristö kehittämisaiheena on kiinnostavaa ja ajankohtainen. Erilaiset leikkimenetelmät rikastavat varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria ja edistävät varhaiskasvatuksen ammattilaisten ymmärrystä siitä, miten iso leikin rooli on lapsen kasvussa, kehityksessä ja oppimisessä.

Elefanttileikki-menetelmän kehittämistyö aloitettiin syksyllä 2022 Espoon kaupungin varhaiskasvatusyksikössä, jossa kehittämiskohteina olivat lasten leikki ja inklusio. Kehittämistyön tavoitteena nähtiin pedagogisen menetelmän luominen, jonka avulla voidaan tukea lasten leikkiä ja osallisuutta, edistää lasten vertaissuhteiden syntymistä sekä leikki- ja sosiaalisten taitojen kehitystä Varhaiskasvatussuunnitelman (2022) vaatimuksien mukaan.

2 Elefanttileikki-menetelmän kehittämistyön teoreettinen tausta

Kehittämistyön teoreettinen tausta voidaan jakaa kahteen osaan. Ensimmäinen osa edustaa varhaiskasvatusta ohjaavia lainsäädännöllisiä asiakirjoja kuten Varhaiskasvatustalaki (540/2018) ja valtakunnallinen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (VASU 2022) sekä Espoon kaupungin Varhaiskasvatussuunnitelma (Espoon kaupungin VASU 2022). Toinen osaa koostuu varhaiskasvatuksen ammattikirjallisuuden lähteistä sekä varhaiskasvatuksen tutkimusraporteista ja tieteellisistä artikkeleista.

2.1 Varhaiskasvatus pedagogisena toimintana

Varhaiskasvatustalassa (540/2018) säädetään, että varhaiskasvatus on suunnitelmallinen ja tavoitteellinen kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus, joka pohjautuu pedagogiikkaan. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää lapsen hyvinvointia ja kasvua, luoda suotuisat edellytykset lapsen kehittymiselle ja oppimiselle, joissa korostuu tasavertaisuus ja inklusiivinen periaate (Laki varhaiskasvatustalain muuttamisesta 1183/2021). Pedagogiikka painottuu varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa ja varhaiskasvatuksenpedagogiikkaan nojaututaan toiminnan suunnittelussa, toteutumisessa ja arvioinnissa (OPH 2023).

Varhaiskasvatustalaki (540/2018) määrää edistämään lapsen kasvua, kehitystä ja terveyttä kokonaisvaltaisesti, positiivisessa kasvatusympäristössä ja yhteistyössä lasten huoltajien kanssa. Kaikissa toiminnoissa korostuu yhdenvertaisuus, sukupuolten tasa-arvo ja lapsen edun ensisijaisuus. Varhaiskasvatuksessa halutaan kehittää lapsen vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen osaamista toimia vertaisryhmän jäsenenä ja luoda kaverisuhteita lapsiryhmässään. Varhaiskasvatus toteutetaan monipuolisen toiminnan avulla, joka sisältää leikkiä, liikuntaa, taidekasvatusta ja tutustumista kulttuuriperinteisiin.

Varhaiskasvatustalaki (540/2018) näkee lapsen arvokkaana yksilönä, jolla on oikeus yksilöllisen, hänen kehityksensä oppimisensa ja hyvinvointinsa edistävään tukeen. Varhaiskasvatustalassa säädetään, että yksilöllisen tuen tarvetta täytyy säännöllisesti arvioida ja tehdä korjaustoimenpiteitä silloin kun siihen on tarvetta. Varhaiskasvatussuunnitelman (2022) vaatimuksien mukaan jokaiselle varhaiskasvatuksessa olevalle lapsille laaditaan oman pedagogisen suunnitelman eli Lapsen vasun, jonka avulla pyritään tukea lapsen kasvua, oppimista ja hyvinvointia ottamalla huomioon lapsen omat tarpeet, vahvuudet ja mielenkiinnon kohteet. (OPH 2023.)

Varhaiskasvatuksen suunnitelman perusteet painottavat toimintakulttuurin ja oppimisympäristöjen kehittämistä ja niiden merkitystä lapsen laaja-alaisen osaamisen kehitykselle (VASU 2022, 20). Kronkvist kirjoittaa, että kehityksellinen ympäristö, joka on lapsilähtöinen ja jossa on otettu huomioon lapsen temperamentti, tukee lapsen myönteistä ja prososiaalista kehitystä parhaalla tavalla. Lapsen oppimista tukevat yhteiset lapsilähtöiset projektit ja

pienryhmätoiminta, sekä toimintatavat, jotka perustuvat aktiiviselle vuorovaikutukselle. (Kronqvist 2020, 21–22.)

Varhaiskasvatus pohjautuu pedagogiikkaan ja varhaiskasvatushenkilöstöltä odotetaan ammatitaitoa ja sensitiivisyyttä tunnistamaan tilanteita, jossa lasten mielipiteet ja aloitteet tulevat esille. Oppiva ja yhteisöllinen ilmapiiri, joka rakentuu aidolle dialogisuudelle ja huomioi erilaisia mielipiteitä ja tunteita, nähdään varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin keskiönä. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa korostuu lapsen, huoltajan ja henkilöstön osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo, mitä ei merkitse samanlaisuutta, vaan toimi eettisenä periaatteena, joka ohjaa kasvatusyhteisön toiminnan. Eettisesti kestäväälle pohjalle rakennettu yhteisö tukee lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista, kannusta lasta kokeilun ja yrittämiseen sekä saali virheitä ja erehdyksiä, mikä edistää lapsen hyvinvointia. (VASU 2022, 31–32.)

2.2 Leikin pedagoginen merkitys

Mihaly Csikszentmihalyin tutkimuksessa on selvitetty leikin merkitys ihmisen hyvinvoinnille ja testin tuloksien perustella on todettu, että leikki ja leikkimielisyys ylläpitävät ihmisten hyvinvointia ja terveyttä, ehkäisevät masennusta ja mielen toimintahäiriöitä sekä vievät ihmistä flow-tilaan, joka on ihmisenä olemisen optimaalinen tila (Järvilehto 2015).

Varhaisimmat teoriat leikistä kertovat, että leikki on väline, jonka avulla lapsi purkaa ylimääräistä energiaa sekä ympäristön esteitä ja rajoituksia, myös leikki nähdään välineenä, jonka avulla lapsi harjoittelee taitoja pärjäämiseen ja elossa jäämiseen ympäristössä, esim. taisteluleikit. Varhaisimmat leikkiteoriat näkevät leikin toimintana, jonka kautta lapsi käy läpi kulttuurisen kehittymisen villi-ihmisestä nykyihmiseksi, kehittää prosessin tuloksena minänsä sekä kognitiivisia taitoja. Uudemmat teoriat pohjautuvat kehityspsykologiaan, jossa korostuu lapsen aktiivinen rooli kehityksessään ja oppimisessaan, esim. Piaget'n ja Vygotskyn teoriat. (Ojala 2020, 180.) Piaget olettaa, että leikki syntyy viivästettynä jäljittelynä, mikä selittää lapsen esineleikkiä ja esineiden merkitystä leikkivälle lapsille (Helenius & Korhonen 2020, 76). Piaget'n mukaan leikki on sellaista toimintaa, joka on välttämätöntä lapsen emotionaalisen ja älyllisen tasapainon säilymisen kannalta, joka ei ole todellisuuden sopeutumista vaan todellisuuden sulauttamista ilman pakotteita, ja muuntaa todellisuuden lapsen tarpeisiin sopivaksi (Ojala 1998, 69).

Vygotsky näkee leikin toimintana kuvitellussa tilanteessa, joka kehittää lapsen kieltä, kognitiivisia taitoja ja ajattelua, sekä myös sosiaalista vuorovaikutusta olettamalla, että ihmisen kehittymisen perusluonne on sosiaalinen (Ojala 2020, 184). Vygotskyn mukaan leikki on lasten kehitystä ohjaava toiminta ennen kouluikää, jossa heijastuu lapsen suhde maailmaan, ja joka auttaa lasta oppimaan uutta ja luo edellytyksiä kouluoppimiselleen. Hän olettaa, että hyvät leikkitaidot ennustavat lapsen hyvää menestystä opiskelijana. (Helenius & Lummelahti 2018,

64.) Modernit teoriat korostavat leikin roolia keskeisenä välineenä sosiaalisessa kanssakäymisessä, ajattelussa, kielen, vuorovaikutuksen ja luovuuden kehittämisessä (Ojala 2020, 181).

Varhaiskasvatussuunnitelmassa (2022) ymmärretään leikin itsearvo lapsille ja sen merkityksen lapsen oppimiselle ja hyvinvoinnille, sekä leikki nähdään keskeisenä varhaiskasvatuksen toimintatapana. Varhaiskasvatussuunnitelmassa todetaan, että leikissä lapsi oppii, mutta lapsille leikki on tapa olla ja elää, joka on merkityksellinen itsestään. Leikki tuottaa lapsille iloa ja mielihyvää, sekä herättää erilaisia tunteita ja kokemuksia, jotka virittävät leikkiin. Leikissä lapsi ilmaisee itseään ja tekee erilaisia aloitteita, käsittelee turvallisesti vaikeitakin kokemuksiansa. Lapsen leikki nähdään myös osana lasten kulttuuria ja sen aktiivisena generoijana. (VASU 2022, 40-41.)

Leikin tutkimuksen mukaan aikuisen rooli lasten leikkitaidon syntymiselle on huomattavasti suurempi kuin aikaisemmin on ajateltu. Aikuinen vaikuttaa lasten leikin syntymiseen, leikin laatuun ja leikin kehittymiseen luomalla suotuisat leikkiympäristöt leikiville lapsille. Tutkimuksen mukaan leikkikalut ja leikkitoiverit eivät edistä riittävästi lasten leikkiä ilman aikuisen läsnäoloa, joka rohkaisee ja innoittaa leikkiviä lapsia. (Brotherus, Hytönen & Krokfors 2002, 187.)

Varhaiskasvatussuunnitelmassa (2022) nähdään kasvattaja lasten leikin mahdollistajana, joka ohjaa ja rakentaa lasten leikin vahvan pedagogisen tietämyksen pohjalta. Kasvattajien ja lasten keskinäinen myönteinen vuorovaikutus tukee ja vahvista lapsen halua osallistua leikkiin, auttaa lasta olemaan spontaani ja luova, rikastuttaa erilaisia leikkitalanteita ja luo turvallisen ja kannustavan ilmapiirin. Kasvattajan tulee havainnoida ja dokumentoida lasten leikkiä, mikä lisää ymmärrystä lasten tunteista, ajattelusta ja kiinnostuksen kohteista, sekä auttaa kasvattajaa arvioida ja kehittää varhaiskasvatuksen toimintaa ja omaa pedagogista osaamistaan. (VASU 2022,40-42.)

Leikki ja oppimispeli sopivat opetusmuotona miltei kaikkiin varhaiskasvatuksen sisältöihin. Kasvattajan ammatillinen pohdiskelu auttaa löytää varhaiskasvatuksen tavoitteita tukeva leikkimuoto sekä suunnitella sen toteutus huomioimalla lapsiryhmän ja ympäristön vaatimukset. (Helenius & Lummelahti 2018, 68-70.)

Leikin ohjaus tarkoittaa leikkivien lapsien ohjausta, ja ilman tällaista ohjausta päiväkotiryhmän leikki ei pääse kehittymään täysmittaiseksi. Leikin ohjaustapa merkitse paljon lasten kannalta ja hyvä ohjaus kannustaa, arvostaa ja tukee lapsen luovuutta ja idearikkaisuutta, huomioi leikin muodon ja kontekstin. Huumori on leikin välttämätön edellytys ja se antaa kasvattajalle mahdollisuuden päästä leikkiin ja jopa saada oman roolinsa leikissä. (Helenius & Lummelahti 2018, 75–81.)

Huumori nähdään leikin kielenä, joka on erittäin tärkeää sekä lapsille että kasvattajille. Leikkisyys sen sijaan on tapa kommunikoida vertaisryhmässä, joka korostaa ryhmän vertaiskulttuurista ja yhteenkuuluvuuden tunnetta. Huumori parhaimmillaan voi auttaa lasta pääsemään leikkiin, tukee lapsen osallisuutta ja edistää yhteisymmärryksen rakentamista leikkiryhmässä heräämällä yhteisöllisyyden tunnetta ja vastavuoroisuutta. (Kangas, Lastikka & Karlsson 2021, 144–145.)

Kasvattajat inspiroivat leikkivia lapsia tuomalla leikkiin uudet taidot, tiedot ja ideat, sekä inspiroituvat itse seuraamalla leikkiä, mikä auttaa heitä pedagogisen toiminnan suunnittelussa. Tasapaino aikuisten ohjaamisen ja lapsen aloitteiden välillä riippuu lapsesta ja leikkikontekstista, ja tämä toiminnan tasapaino muuttuu päivittäin sekä ajan myöten, mikä tapahtuu lapsen ystävyysuhteiden, leikkitaitojen ja mieltymyksiensä kehittymisen seurauksena. (Wood 2010, 22.)

2.3 Osallisuuden merkitys lapsen kehitykselle

Lapsen oikeus osallisuuteen on vahvasti painotettu lainsäädännössä. Suomen Perustuslaissa (731/1999, 6 §) sanotaan, että lapsia pitää kohdella tasa-arvoisesti ja mahdollistaa heidän vaikutuksensa itseään koskeviin asioihin ottamalla huomioon heidän kehitystään. Varhaiskasvatusturva (540/2018, 3 §) velvoittaa mm. varhaiskasvatuksen työntekijät turvamaan lapsen oikeutensa osallisuuteen ja vaikuttamiseen itsestään koskeviin asioihin sekä lapsen huoltajien osallistumista lapsensa asioiden käsittelyyn. Yleissopimus lapsen oikeuksista (60/1991) näkee lapsen oikeus osallisuuteen yhtenä tärkeimmistä lapsen oikeuksista. (Kangas ym. 2018, 12.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (VASU 2022) painottavat lasten omaa osallistumista ja vaikuttamista omaan elämään. Osallistuvan lapsen käsitys itsestään kehittyy ja itseluottamus kasvaa, myös osallistumiseen pohjautuva toiminta tukee lapsen vuorovaikutustaitojen edistämistä ja yhteisten sääntöjen oppimista. Lapsen taitojen kehittäminen vaatii varhaiskasvatuksen henkilöstön aktiivista tukea ja kannustusta sekä ymmärrystä siitä, että osallistuminen luo pohjan demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle, mikä on varhaiskasvatuksen yksi tärkeimmistä tehtävistään. (VASU 2022, 27.)

Aidossa osallistuvassa toimintakulttuurissa korostuu lasten ja aikuisten dialogisuus, ideointi ja suunnittelu; lapset halutaan nähdä aktiivisina ja aloitteellisina toimijoina, mikä perustuu konstruktivistiseen ja sosiokulttuuriseen näkemykseen lapsen kehittymisestä ja oppimisestaan (Turja 2020, 41). Lasten osallisuus ja osallistuminen painotetaan mm. oppimisympäristön rakentamisessa, myös lapset tulee ottamaan leikkiympäristön suunnitteluun ja rakentamiseen huomioimalla heidän toiveensa ja kiinnostuksen kohteita, esim. välineiden ja materiaalien valinnassa, lelujen hankinnassa jne. (Helenius & Lummelahti 2018, 150).

Osallisuus ilmiönä ja toimintatapana on moniulotteinen, ja onnistuneet osallisuuden kokemukset perustuvat ensisijaisesti lasten ja aikuisten luottamukseen itseensä ja toisiin ihmisiin, vapaan ja rohkean ilmaisuun sekä turvallisen ja kannustavan ympäristöön. Lasten osallisuus nähdään kasvavana silloin, kun lapset saavat riittävästi tietoa toiminnan taustoista ja sen todellisista tavoitteista. Tämän pohjalta he voivat tehdä aloitteita, tuoda esille ideoitaan ja olla päättämässä toiminnasta yhdessä kasvattajien kanssa. (Turja 2020, 48–51.)

Lapsen osallisuutta varhaiskasvatuksessa voidaan käsitellä poliittisen ja sosiaalisen ulottuvuuden kautta. Poliittinen osallisuus korostuu varhaiskasvatuksessa ja sen toteuttaminen vaatii erityistä huomiota ja pedagogista työtä, esim. lapsen kuuleminen, hänen mielipiteensä ilmaiseminen, aloitteiden tekeminen harjoitellaan päivittäin ja siihen lasta aktiivisesti kannustetaan. Sosiaalinen osallisuus kertoo lasten kuulumisesta vertaisryhmään, hyväksynnästä ja hyväksytyksi tulemisesta ryhmän jäsenenä. Sosiaalinen osallisuus korostuu ryhmän toiminnassa, yhteisessä työskentelyssä ja tuen saamisessa ryhmän jäseniltä, mikä on erittäin tärkeää esim. yksinäisyydestä kärsiville lapsille. Molemmat osallisuuden ulottuvuudet eivät sulje toisiaan pois, vaan ne tukevat toisiaan ja mahdollistavat aidon osallisuuden syntymistä. (Nivala 2021.)

Leikki nähdään osallisuuden tärkeänä lähteenä ja toimintana, joka edistää pienten lasten keskinäistä vuorovaikutusta ja vahvistaa yhteenkuuluvuuden tunnetta. Leikki tilanteessa lapsi voi valita leikin, jossa leikkii, leikkikavereita, leluja, tuoda esille omat ajatukset ja ideoida leikin, voi myös aloittaa ja lopettaa leikin silloin, kun hänestä tuntuu. Leikkien ja touhujen valintaan liittyy lasten pohdinta ja leikin suunnittelu, mikä auttaa lasta ymmärtämään oman aktiivisen roolinsa ja osallistumisensa leikin luomiseen. Tästä voidaan päätellä, että leikki on tehokas varhaiskasvatuksen pedagoginen oppimismenetelmä. (Kauppinen ym. 2005, 20-42.)

2.4 Vertaisryhmän rooli ja merkitys varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatus toteutuu päiväkodissa ryhmämuodossa ja tämä on yleinen varhaiskasvatuksen toimintamuoto, jossa lapsiryhmät voidaan muodosta lapsen iän mukaan, sisarusuhteiden tai tuen tarpeen mukaan (VASU 2022, 18). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022) korostuu varhaiskasvatuksen opetuksen pedagogiikka, joka näkee oppimisympäristön tärkeyttä lapsen kehitykselle ja oppimiselle. Ryhmässä toimiminen auttaa lasta luomaan identiteettiään sekä opettaa ymmärtämään miten hänen toimintansa vaikuttaa toisiin ihmisiin ja ympäristöön. Yhteisen leikin aikana lapset oppivat hyviä vertaissuhde- ja vuorovaikutustaitoja, sekä harjoittelevat niitä ryhmässä; harjoittelevat tunteiden säätelyn taitoa, mikä nähdään tärkeänä edellytyksenä ryhmässä toimimiselle. (VASU 2022, 18–22.)

Corsaron (2003) mukaan vertaiskulttuuri syntyy vertaisryhmässä, jossa viedään suuren osan päivästä, ja se sisältää arvoja, rutiineja, huolia ja esineitä, joita lapset luovat ja jakavat keskenään. Corsaro toteaa, että jo kaksivuotiaat lapset voivat luoda toimivan vertaisryhmän, jossa käsittelevät ryhmälle olennaisia asioita, ja vertaisryhmä syntyy usein yhteisen leikin kautta.

Salmivalli (2005) kertoo, että vertaiset ovat saman ikäiset henkilöt, jotka omaavat samantasoiset sosiaaliset, kognitiiviset ja emotionaaliset taidot. Vertaisryhmään pääseminen sekä hyväksynnän saaminen vaativat ryhmän jäseniltä ponnistusta ja työtä. (Nyman 2022, 13.)

Vertaissuhdeongelmat ovat tutkimuksien mukaan yleisiä päiväkotikäisillä lapsilla, ja pahimmassa tapauksessa ne aiheuttavat tyytymättömyyttä, heikkoa itsearvostusta sekä sopeutumattomuutta ryhmään (Neitola 2013, 109–110). Lapsilla on erilaiset vuorovaikutustaidot ja tavat toimia yhteisössä, mikä vaikuttaa heidän onnistumiseensa tai epäonnistumiseensa vertaisryhmään liittymisessä sekä toimimisessa vertaisryhmän jäsenenä. Tutkimuksien mukaan pärjääminen vertaisryhmässä edellyttää lapselta hyviä prososiaalisia taitoja ja erityisesti empatiaa, hyviä emotionaalisia taitoja, yhteistyö- ja konfliktien ratkaisutaitoja sekä taitoa sietää epäonnistumista. (Neitola 2018, 402.)

Vygotskin teorian mukaan lapsen sosiaalisen kehityksen tärkein alue on yksilöllinen kehitys vuorovaikutteisissa prosesseissa, Corsaro (1997) sen sijaan näkee, että lapsen sosialisointiprosessissa korostuu lapsen innovatiivinen ja luova kulttuurinen tuottaminen ja tuotoksien jakaminen toistensa lasten ja aikuisten kanssa. Corsaro (2011) korostaa, että yksilöllinen kehitys on kollektiivisen toiminnan tuotos, joka samalla edistää yhteiskunnan ja kulttuurin uusiutumista ja muutosta. (Marjanen, Marttila & Varsa 2013, 11.)

Vertaisryhmässä lasten leikki ja oppiminen tapahtuvat samanaikaisesti. Toimiminen vertaisryhmässä on vuorovaikutteista ja samantasoista kaikille ryhmän jäsenille, mikä luo uusia ideoita ja merkityksiä toiminnan aikana, sekä korostaa ongelmaratkaisu taitojen harjoittelua. Leikissä lapset rakentavat yhteisönsä ja alkavat puhua ryhmän toiminnasta me-muodossa, mikä kertoo heidän sitoutuneisuudestaan ryhmään ja läheisyydestä ryhmän jäsenien välillä. (Marjanen, Ahonen & Majoinen 2013, 60–62.)

Vygotski (1978) ajattelee, että lapsi tarvitse kehitykseensä leikki ja leikin tuottama iloa (Marjanen, Ahonen & Majoinen 2013, 61). Spinozan mukaan ihmiset järjestävät kohtaamisia, jotta maksimoida ilon kokemuksia. Lasten vertaisryhmässä ilo auttaa rakentamaan sosiaalisia suhteita, koska ilon avulla tehdään aloitteita ja solmitaan ystävyyttä. Pienet lapset käyttävät yhteisen ilon hetkiä vertaiskulttuurin ja vertaissuhteiden vahvistajina; koska iloa ei kukaan voi omistaa, se kuuluu kaikille, se on tämänhetkinen ja sitä myös on hauskaa jakaa aikuisillekin. (Karjalainen 2021.)

Halme ja Vataja esim. näkevät vertaisryhmän tärkeänä välineenä lapsen kotoutumiselle. He olettavat, että vertaisryhmässä toimiminen myönteisesti vaikuttaa kieli- ja sosiaalisten sekä leikkitaitojen kehitykseen, mikä luo pohjan monipuoliselle kulttuuriselle kehitykselle. Silloin kun kannustetaan maahanmuuttajalapsia ja suomalaisia lapsia leikkiä pareissa, Halmen ja Vatajan mielestä kommunikointi kehittyy luonnollisesti. (Halme & Vataja 2011, 89–90.)

2.5 Yhteisöllisyyden rakentaminen vertaisyhteisössä

Päiväkodin ryhmässä lapset saavat ensimmäisiä kokemuksia siitä, miten olla yhteisön jäsenenä, miten oman aseman yhteisössä saavutetaan ja millaisia etuja ja haasteita jäsenyys yhteisössä tuo mukaan. Päiväkodin yhteisöön kuuluvat sekä lapset että aikuiset, näin yhdessä oleminen ja toimiminen, sekä yhteisön jäsenenä oleminen vaativat monenlaisia taitoja ja valmiuksia. Aikuisien muodostama ryhmä on alkutilanne, josta ajan myöten ja monenlaisien prosessien kautta (rutiinit, ulkoilu, ateriat jne.) kehitetään yhteisön. (Koivula 2013, 22.) Koska lapset ovat yksilöitä, heidän tiensä yhteisöllisyyden ymmärtämiseen sekä oman aseman yhteisössä saavuttamiseen on yksilöllinen. Alttius sosiaalisiin kontakteihin sekä sosiaalisten taitojen harjoitteluun ja onnistumisen kokemuksia muodostuvat pohjan keskeisten taitojen kehittämiselle ja niiden siirtymiselle ja hyödyntämiselle esim. koulussa. (Koivula 2013, 24.)

Koivulan mukaan, yhteisöllisyys kehittyy lapsiryhmässä melko hitaasti ja näkyy ensin pienryhmätoiminnassa, jossa yhteinen toiminta, sen positiivinen luonne ja intensiivisyys sekä onnistunut vuorovaikutus ovat yhteisöllisyyden syntymisen edellytyksiä. Koivula myös korostaa, että yhteisöllisyys ei välttämättä edellyttää lasten välistä ystävyyttä, vaan sen avulla voidaan sitä luoda. Lapsi toki hakeutuu ystävän pariin aktiivisempi ja näin toiminnan onnistumisen kannalta lapsen ystävyyssuhde on hyvää ottaa huomioon toiminnan suunnittelussa. (Koivula 2013, 32-33.) Koivulan väitöskirjan mukaan mitä enemmän lapsella on kokemuksia toistensa kanssa toimimisesta, sitä parempi hänen toimintansa ryhmässä onnistuu. Hän myös korostaa konkreettisten keinojen tärkeyttä yhteisöllisyyden kehittymiselle lapsiryhmässä. (Koivula 2013, 39-44.)

Moisio näkee, että sosiaalista vuorovaikutusta voidaan edistää lasten ryhmässä neljällä tavalla tai neljän teeman kautta: lasten vertaissuhteiden tukemisella, ryhmän yhteenkuuluvuuden edistämällä, yksittäisen lapsen osaksi ryhmää tukemisella ja keskustelemalla ystävyydestä ja kunnioittamisesta ryhmän kanssa. Hän tuo esille omassa työssä ajatuksen siitä, että kasvattajan erilaiset strategiat voivat edistää lasten sosiaalisia taitoja ja vuorovaikutusta vapaan leikin aikana. Kasvattaja helpottaa lasten liittymistä ryhmään, rohkaista, järjestää toimintaa antamalla apua ja tukea sekä ratkaisuja ja ohjeita, osallistumalla leikkiin itse sekä muokkamalla fyysisen ympäristön. Moisio myös korostaa lasten omaa aktiivista toimintaa vertaissuhteiden luomisessa vertaisryhmässä, josta lapset etsivät omaa paikkaansa ja hyväksyntää. Tällä tavoin leikki muodostaa lasten yhteisen toiminnan kehän, jossa leikin avulla syntyy lasten välinen ystävyys. (Moisio 2018, 8–10.)

2.6 Inklusio varhaiskasvatuksessa

Inklusio käsitteenä voidaan ymmärtää sekä arvona että määritelmänä varhaiskasvatuksessa. Pedagogisen toimintakulttuurin kehittämisessä korostetaan inklusiiviset periaatteet, jonka mukaan jokainen lapsi on ainutlaatuinen ryhmän jäsen, ja jokaiselle lapsille luodaan hänen

kehitystään vastaava kasvatus- ja oppimisympäristön, mikä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2022) mukaan nähdään varhaiskasvatuksen tavoitteena. Inklusio nähdään myös moniulotteisena käsitteenä, joka arvoperustan lisäksi sisältää seuraavat ulottuvuudet: pedagoginen toiminta, pedagogiset käytännöt sekä tilannesidonnaiset erilaiset ja yksilölliset kokemukset. Silloin kun inklusio on puheenaiheena, se tarkoittaa, että tarkastellaan kaikki tilanteita, jossa ovat kaikki lapset ja siitä, miten jokainen ammattilainen voi edistää inklusiota omalla toiminnalla. (OPH 2023.)

Inklusion keskiössä nähdään lapsi, lapsen osallisuus, sitoutuneisuus ja oppiminen. Positiivinen sosiaalinen vuorovaikutus, lapsilähtöisyys, osallistuminen toimintaan, yksilöllinen arviointi sekä tarvittavat tukitoimet nähdään varhaiskasvatuksessa konkreettisina pedagogisina toimintatapoina. Ammattilaisten yhtenäinen näkemys inklusioon on välttämätön edellytys inklusion toteutamiselle varhaiskasvatuksessa, mikä siirtää pääpainon keskustelussa resurssien niukkuudesta ja uhkista inklusion mahdollisuuksiin. (OPH 2023.)

Sosiokonstruktivistisen oppimiskäsityksen mukaan ympäristö ja kaikki vuorovaikutustilanteet, joissa lapsi on osallisena, vaikuttavat hänen oppimiseensa. Lapsen osallisuus ja aktiivinen osallistuminen erilaisiin tilanteisiin ja tapahtumiin vaikuttavat oppimisen syvyyteen ja oppimistuloksien pysyvyyteen. Ympäristön rooli on vahvasti korostettu silloin, kun puhutaan lasten tehostetun tai erityisen tuen tarpeista, sekä tuen järjestämisen periaatteistaan ja toimenpiteistään. Pedagogisessa keskustelussa myös pohditaan, miten ympäristön mahdollisuudet ja lapsen kehityksen ja oppimisen valmiudet kohtaavat jokaisessa konkreettisessa tilanteessa. Pedagogisena lähtökohtana tärkeä ajatus on, että kaikilla lapsilla on samat perustarpeet ja jokainen tarpeessa oleva lapsi on ensisijaisesti kehittyvä ja oppiva pieni lapsi. (Alijoki & Pihlaja 2020, 268–271.)

Lapsi oppii leikkimällä, liikkumalla, tutkimalla, ja aikuisille puolestaan tulee sosiokonstruktivistisen oppimiskäsityksen mukaan järjestää turvallisia ja monipuolisia oppimistilanteita, joissa huomioidaan lasten erilaiset tarpeet, vahvuudet ja kehityksen haasteet. Kasvattaja huolehtii esim., että pelien ja leikkien säännöt toteuttavat leikki- ja pelitilanteissa, rajat ovat selkeät ja turvalliset kaikille ryhmän lapsille. Säännöt voidaan tuoda esille kuvakorttien avulla sekä keskustelemalla säännöistä päivittäin. Aikuinen auttaa lapsia tekemään kompromisseja, sopimaan ristiriidat konfliktitilanteissa, jakamaan tavaroita, selviytymään epäonnistumisesta. Kasvattaja iloitsee lasten rinnalla onnistumiselle ja muistaa, että varhaiskasvatuksen tärkeä tehtävä on ohjata kaikkia lapsia onnistumiseen, ehkäistä konflikteja, ja olla samanaikaisesti suojaverkko ja oppimisen mahdollistaja lapsille. (Alijoki & Pihlaja 2020, 279–280.)

Laadukas oppimisympäristö ja laadukas peruspedagogiikka voivat automaattisesti ohjata laadukasta kasvatusta ja oppimista, ja inklusio ja tuen järjestäminen tässä tapauksessa voivat jäädä huomiotta. Tutkimuksien mukaan inklusioin toteutuminen varhaiskasvatuksessa on laadulta vaihtelevaa. Vahvaksi elementiksi nähdään varhaiskasvatus kaikille yhteisenä palveluna sekä subjektiivinen oikeus varhaiskasvatukseen. Heikkoutta ja eriarvoisuutta korostavat eritasoiset kunnallisresurssit, inklusiivisuutta edistävät ammatilliset taidot ja tiedot sekä lasten eritasoinen osallisuus. (Alijoki & Pihlaja 2020, 272–273.)

Vertaisryhmä ja vertaisryhmän jäsenenä toimiminen ovat keskeiset työkalut inklusion toteutumiseen varhaiskasvatuksessa. Vertaisryhmässä luonnollisesti toiset lapset toimivat mallina ja vertailukohteenä, mikä korostaa ryhmän roolia lapsen sosiaalisten suhteiden kehittämisessä ja lapsen syrjäytymisen vähentämisessä. Vertaisryhmässä harjoitellaan toisen kunnioittamista ja hyväksymistä sekä suvaitsevaisuutta, toisen kuuntelemista ja toisen tarpeiden huomioon ottamista. Kokemus hyvän kaverin olemisesta toisille vaikuttaa positiivisesti sosiaalisten taitojen kehittämiseen ja ystävyyssuhteiden solmimiseen varhaisiässä. (Alijoki & Pihlaja 2020, 277–278.)

3 Elefanttileikki-menetelmän kehittämistyön työelämäkumppani

Kehittämistyön työelämäkumppani ja toimeksiantaja on Espoon kaupungin varhaiskasvatustyksikkö, jonka toiminta perustuu varhaiskasvatussuunnitelmaan. Yksikkö edustaa Espoon kaupungin varhaiskasvatuksen palvelujärjestelmää (Espoo 2022). Yksikön toimintaa ohjaavat varhaiskasvatuslaki 540/2018, Espoon kaupungin varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2022) sekä suomenkielisen varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet ja itsearviointikriteerit (2018).

Kirjaaminen ja dokumentointi tehdään päiväkodissa eVaka-järjestelmään ja dokumentoinnissa korostuu lapsen ja huoltajiensa osallisuus sekä huoltajien ja kasvattajien vuoropuhelu ja yhteistyö. VASU-prosessien dokumentointi sisältää pedagogisen toiminnan suunnittelua, arviointia ja kehittämistä. (Espoo 2022.)

Päiväkodissa toimii tällä hetkellä yhdeksän lapsiryhmää. Kasvatushenkilökunta painottaa pedagogisessa toiminnassaan pienryhmätoimintaa, joka korostaa lapsen osallisuutta. Pienryhmätoiminnan tavoitteena on kartuttaa lapsen arkielämäntaidot, vahvista lapsen luottamusta omiin kykyihinsä sekä kehittää kaveritaitojansa. (Espoo 2022.) Yksikössä toimivat laaja-alainen varhaiskasvatuksen erityisopettaja erityspedagogisena asiantuntijana sekä kieli- ja kulttuuriopettaja.

Yksikön kasvatushenkilökunta käyttää kasvatustyössään seuraavat menetelmät ja työtavat: oman äidinkielen tukeminen, kuvatuki, dialoginen lukeminen, Kieltä liikkeellä -materiaali, Roihusten perhe -materiaalit, Musapeda, digipedagogiikan käyttö, Kielinuppu, Tunnetaitokasvatus (tunnetaidot, tunnekortit) (Varhaiskasvatuksen yksikön perehtymiskansio 2022).

Tällä hetkellä Espoon varhaiskasvatuksen kehittämiskohteena on inklusiivisen toimintakulttuurin rakentaminen varhaiskasvatuksessa (Espoo 2024). Tämä kehittämistavoite oli mm. Elefanttileikki-menetelmän kehittämistyön tavoitteena.

4 Kehittämistyön lähtökohdat ja kehittämistyön menetelmän valinta

Kehittämistyön tarkoituksena on päiväkodin pienryhmätoiminnalle asetettujen tavoitteiden tukeminen, eli pyrkimys vahvista lapsen luottamusta omiin kykyihin ja kehittää lasten kaveritaitojansa, myös halu kehittää konkreettisia työvälineitä, jotka päiväkodin henkilökunta voi käyttää pedagogisessa suunnitellussa ja pienryhmätoiminnassa.

Kehittämistyön tavoitteena on leikkimenetelmän kehittäminen, jonka avulla voidaan edistää lasten vertaissuhteiden syntyä ja sosiaalisten vuorovaikutustaitojen kehittämistä, auttaa yksittäistä lasta liittymään vertaisryhmään sekä edistämään lasten omaa toimijuutta ja osallisuutta, vähentämällä samalla kasvattajan suoraa ohjausta ja puuttumista leikkiin.

Kehittämistyön aihe syntyi työn kehittämisen harjoittelun (varhaiskasvatuksen sosionomin kelpoisuus) aikana ja harjoittelun työkokemusten pohjalta. Leikkimenetelmän kehittämisen lähtökohdaksi oli ajatus erilaisista lapsista, heidän kehitykseensä liittyvistä haasteista ja inklusion toteutumisesta leikki-tilanteissa hausalla ja luontevalla tavalla. Työn tavoitteena on myös pyrkimys auttaa lasta löytämään ja varmistamaan paikkansa vertaisryhmässä. Kehittämistyön kohderyhmänä olivat varhaiskasvatusyksikön ryhmän lapset ja kasvattajat, jotka aktiivisesti osallistuivat kehittämistyöhön testaamalla kehittämistyön tuotosta, antamalla välitöntä palautetta ja ideoimalla kontaktipisteiden erilaisia ratkaisuja kehittämistyön toteuttajan rinnalla.

Kehittämistyön tavoitteena oli ammatillinen tuotos, joka palvelee pedagogista tarkoitusta ja varhaiskasvatuksen kohderyhmän tarpeita, varhaiskasvatuksen oppimisympäristöä, sekä oli suuntautunut pedagogisten käytäntöjen kehittämiseen yhteistyössä työelämäkumppanin kanssa (Kostamo, Airaksinen & Vilka 2022, 11). Toinen ulottuvuus, joka korostui kehittämistyössä, oli opinnäytetyön tekijän asiantuntijaksi kehittyminen mikä tapahtui toiminnallisesti konstruktivistisen oppimisnäkökulman mukaan (Kostamo ym. 2022, 15).

Kehittämistyön menetelmäksi oli valittu palvelumuotoilu. Palvelumuotoilu on hyvin konkreettinen kehittämismenetelmä, joka sopii palvelun kehittämiseen koko sen elinajaksi. Myös tärkeänä oli koettu ajatus siitä, että palvelumuotoilu menetelmänä kehittää koko organisaation toimintakulttuuria ja tekee sen asiakaskeskeisemmäksi. (Ojasalo ym. 2014, 72-73.)

Palvelumuotoilu on palvelujen kehittämisen menetelmä, joka pohjautuu asiakkaan tarpeiden aidolle ymmärtämiselle, ja jossa korostuu asiakkaan merkitys yhteistyökumppanina. Tällaiseen kehittämistyön ohjaa tärkeää päämäärää, eli ymmärrys siitä, mitä tehdään ja miksi. Palvelumuotoilu menetelmällä kehitetty tuote on sellainen tuote, jonka tarvitaan konkreettiselle asiakasryhmälle ja on suhteellisesti edullinen. Näin palvelumuotoilu kehittämismenetelmänä sopii sosiaali- ja terveystieteiden toiminnan kehittämistarpeisiin. (Ahonen 2017, 6-9.)

Palvelumuotoilun tarkoituksena on kehittää helppokäyttöisiä ja hyödyllisiä palvelukokemuksia asiakkaille, ja myös sellaisia palvelun ominaisuuksia, jotka ovat tarpeellisia ja kannattavia palvelutuottajan näkökulmastaan. Palvelumuotoilun olennainen ominaisuus on käyttäjakeskeinen kehittäminen, joka perustuu palvelun käyttäjien yhteiselle toiminnalle, tarpeille ja empaattiselle yhteisymmärrykselle. Palvelun käyttäjät ovat palvelun kehittämistyön avaintekijät ja heidän aktiivinen osallistumisensa kehitystyöhön on ratkaiseva kehitysprosessin eri vaiheissa. Palvelumuotoilu prosessina on luova, myös konkreettinen ja ketterä, mikä mahdollistaa palvelun kehittämisen ja nopean testaamisen sekä muutoksien tekeminen pienillä askelilla. (Ojasalo, Moilanen, Ritalahti 2014, 71-72.)

Varhaiskasvatuslaissa (540/2018) varhaiskasvatuksen nähdään palveluna, jonka järjestävät kunnat, kuntayhtymät ja yksityiset palvelutuottajat silloin kun huoltajat tarvitsevat hoitopaikan lapselle esim. työn, opiskelun tai sairauden vuoksi (540/2018, 5§, 6§). Tämän perusteella palvelumuotoilun valinta kehittämismenetelmänä oli pätevää. Kehittämismenetelmänä työn toteuttamiseksi oli valittu lapsikeskeinen palvelumuotoilu, joka suurpiirteisesti on samanlainen kuin palvelumuotoilu, ja se oli kehitetty vuonna 2018 Pelastakaa Lapset ry:n kehittämistoiminnan tuloksena (Kalliomeri ym. 2018, 5-6).

Lapsikeskeisen palvelumuotoilu menetelmän kehittäjiensä mukaan lapsikeskeisessä palvelumuotoilussa korostuu lapsen rooli arvokkaana ja aktiivisena toimijana sekä tasavertaisena vaikuttajana. Osallistumalla kehittämistyöhön lapsen itsearvostus vahvistuu ja hän saa tärkeitä kokemuksia osallisuudestaan ja onnistumisestaan. Kehittämisprosessi myös voi tarjota lapsille hauskaa ja miellyttävää tekemistä. Lapsikeskeistä kehittämisprosessia ohjaavat YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen periaatteet, jotka korostavat lapsen oikeus elämään ja kehittymiseen, oikeus vapaan mielipiteensä ilmaisuun, lapsen tasa-arvoiseen kohteluun ja lapsen edun ensisijaisuuden. (Kalliomeri ym. 2018, 8-11.)

Toimiminen lasten kanssa onnistuu luontevammin tutussa ympäristössä sekä tutussa ryhmässä. Kehittämismenetelmä painottaa yhteistä kehittämistoimintaa lasten kanssa sekä lapsikeskeisyyttä ja lapsilähtöistä toimintaa. Kehittämistyön taustalla on myönteinen tunnistaminen, mikä tarkoittaa, että kohtaamme lasta tässä ja nyt -tilanteessa aktiivisen vaikuttajan ja toimijan roolissaan. (Kalliomeri ym. 2018, 9.)

Kehittämistoiminnan ohjasi Lapsen oikeuksien sopimus (60/1991) joka määrää, että lapsella on oikeus osallistua sekä olla osallistumatta yhteistyöhön, oikeus ilmaista omaa mielipidettä, oikeus lepoon, leikkiin ja vapaa-aikaan. Kehittämistyön aikana pohdittiin, miten kehitettävä palvelu edistä lasten oikeuksia ja edistääkö se tasavertaisesti ryhmän lapsien oikeuksia. (Kalliomeri ym. 2018, 30.)

5 Kehittämistyön prosessi

Kehittämistyön vaiheet olivat tarkasti määritelty ja kulkivat tietyssä järjestyksessä palvelumuotoilumenetelmän prosessikaavan mukaisesti (Ojasalo, Moilanen, Ritalahti 2014, 38). Tärkeänä kehittämistyön osana koettiin eri asiakasryhmien osallistaminen kehitysprosessiin ja erilaisten mielipiteiden huomioiminen. Kehittämissuorissa olivat yhdistetty kaksi lähestymistapaa: looginen ja erittelevä sekä intuitiivinen ja luova. Intuitiivinen lähestymistapa oli korostettu silloin, kun kehittämistyön toisena osapuolena olivat ryhmän 3-5-vuotiaat lapset. (Ahonen 2017, 40.)

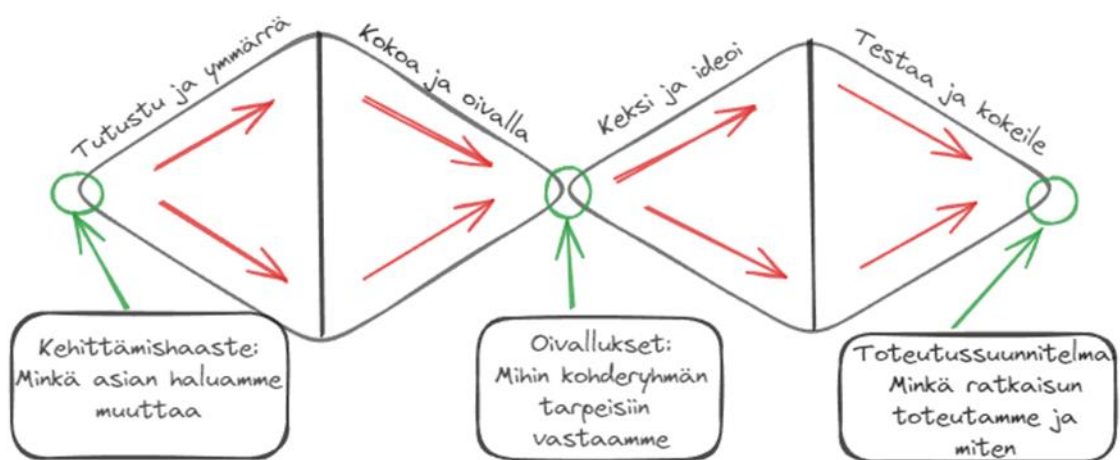
Kehittämissuor prosessi oli lapsikeskeinen, mikä korosti kehittämistyön eettistä orientaatiota sekä lasten oikeuksien kunnioittamista ja toteuttamista. Kehittämistyön tärkeänä työkalun koettiin lasten osallisuus ja aktiivinen osallistuminen eri kehittämissuorin vaiheisiin. (Kalliomeri ym. 2018, 8-9.)

Kuva 1. Elefanttileikki-menetelmän leikkikortit. Lähtötilanne

5.1 Kehittämistyön suunnittelu ja toteutus

Kehittämisen prosessi toteutettiin palvelumuotoilun prosessimallin mukaan. Prosessimallin vaiheet olivat haasteen määrittely, asiakkaiden mielipiteisiin perehtyminen, suunnittelu, palvelutuotanto ja palvelun arviointi. Palvelumuotoilun vaiheiden kehitysmenetelmät olivat jaettu iteratiivisen ja inkrementaalisen ryhmiin. Iterointi tarkoittaa toistoa, eli nopea ja ketterä version kehittämistä ja testaamista toistuvassa syklissä. Inkrementaalisuus tarkoittaa, että kehitettävän kokonaisuuden jaetaan pienempiin osiin ja isompi kokonaisuus syntyy osatoimituksista. (Tuulaniemi 2011, 112.)

Kuva 2. Palvelumuotoiluprosessi (Kalliomeri ym. 2018)

Kehittämistyön prosessissa hyödynnettiin luovan ongelmaratkaisun toimintatapoja: divergenssiä ja konvergenssiä. Konvergenssi on tiedon ja aineellisen materiaalin karsinta ja analyysia. Divergenssi pohjautuu mielikuvituksen ja ideoiden vapaamuotoiseen yhdistelyyn. (Tuulaniemi 2011, 113.) Molemmat toimintatavat hyödynnettiin visualisointi ja prototypointi vaiheissa.

Ryhmän kasvattajat ja lapset, eli palvelun käyttäjät osallistuivat kehittämissprosessiin alusta asti testaamalla ja arvioimalla leikkimenetelmän. Heidän arviointipalautteensa, ehdotuksensa ja mielipiteensä pyrittiin huomioimaan ja toteuttamaan kehittämissprosessin lopputuotteessa. Palvelun nähtiin valmiina siinä hetkenä, kun se oli arvioitu käyttökelpoiseksi ja otettu käyttöön (Tuulaniemi 2011, 239).

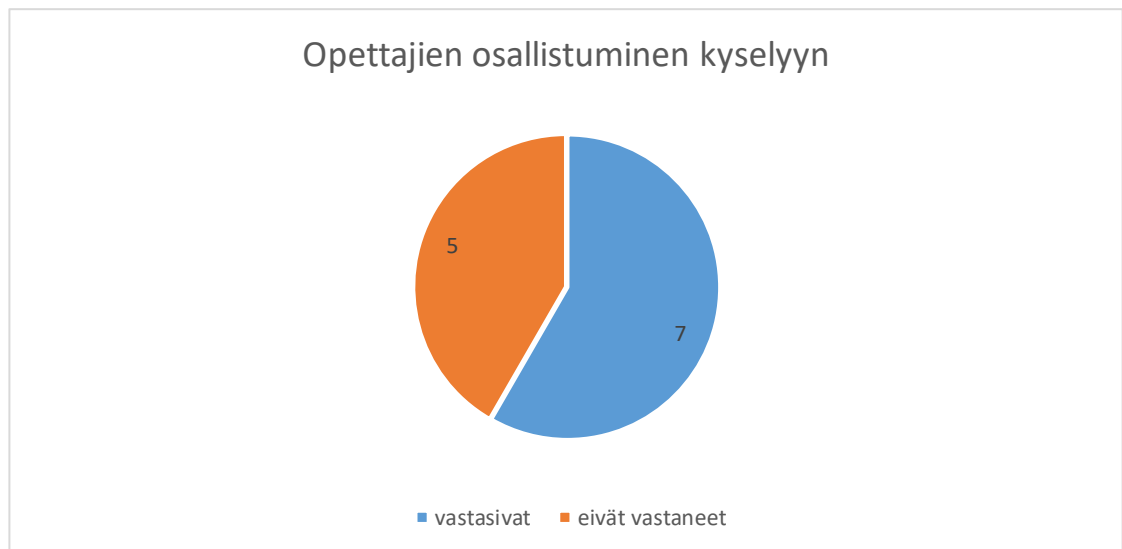
5.2 Kehittämistyön vaiheet

Kehittämistyön ensimmäinen vaihe sisälsi kolme etappia. Alkuvaiheessa piti perehtyä varhaiskasvatuksen yksikön opettajien ajatuksiin ja tarpeisiin sekä heidän näkemyksensä nykytilanteesta, eli syventää asiakasymmärrystä kehittämissprosessin käynnistämiseen. Samanaikaisesti pohdittiin, miten varhaiskasvatusryhmän lapset, jotka osallistuvat kehittämissprosessiin ilmaisevat

mielipiteensä ja tuovat esille näkemyksensä, tulevat ymmärretyksi ja näin edistävät leikkimenetelmän kehittämisprosessia. Myös luotiin leikkimenetelmän palvelupolun ja pohdittiin kontaktipisteiden toimivuutta sekä niiden kehittämistarvetta.

5.3 Asiakasymmärryksen syventäminen

Kehittämistyön aloituksessa henkilökunnan jäsenet antoivat suostumuksensa osallistumisesta kehittämistyöhön sekä tarvittavan aineiston tuottamiseen. Varhaiskasvatusyksikön 12 varhaiskasvatuksen opettajaa antoivat suostumuksensa kehittämistyöhön osallistumiseen, joista 7 varhaiskasvatuksen opettajaa palauttivat haastattelulomakkeen. Kyselyyn osallistumisaste oli 58 prosenttia. Osallistuminen haastatteluun oli vapaaehtoinen ja nimetön.

Kuva 3. Opettajien osallistuminen kyselyyn

Kehittämistyön aloitettiin tutustumalla varhaiskasvatuksen henkilöstön ajatuksiin nykytilanteesta sekä henkilöstön kokemuksiin leikki-tilanteiden ohjauksesta ja inklusioon toteutumista leikki-tilanteissa. Kehitystyön aloittamiseen tarvittiin vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

- Millaiset leikkimenetelmät ovat yksikössä pedagogisessa käytössä tällä hetkellä?
- Voitko mainita käytössä olevien leikkimenetelmien vahvat ja heikot puolet?
- Miten voidaan tukea lapsen osallisuutta leikki-tilanteissa?
- Millä tavoin voidaan edistää inklusiota leikki-tilanteissa?

Varhaiskasvatusyksikön varhaiskasvatusopettajat vastasivat haastattelun kysymyksiin käyttämällä puolistrukturoidun haastattelun lomaketta. Yllä mainitut avoimet kysymykset annettiin

kaikille haastateltaville valmiina ja he vastasivat niihin omin sanoin. Hirsjärvi ja Hurme kertovat, että lomakehaastattelu sopii parhaiten silloin, kun halutaan kerätä faktatietoa ja tiedetään etukäteen, millaista tietoa haastateltavat voivat antaa (Hirsjärvi & Hurme 2011, 45). Lomakehaastattelun avulla saatu tieto sijoitettiin taulukkoon ja järjestettiin taulukossa teemojen mukaan (Vilkkä & Airaksinen 2003, 57).

Henkilöstön vastauksia tarvittiin lähinnä asiakasymmärryksen selvittelyä varten, koska tämä tieto oli tärkeä lähtökohta Elefanttileikki-menetelmän kehittämissuunnitelman laatimiselle. Henkilöstön ajatuksia ja näkemyksiä hyvästä leikkimenetelmästä ovat toimineet taustatietona, jonka hyödynnettiin leikkimenetelmän kehittämisprosessin eri vaiheissa. (Tuulaniemi 2011, 142–145.)

Henkilöstön vastauksien pohjalta saatiin ymmärrystä nykytilasta sekä tunnistettiin kaikille haastateltaville tärkeät aiheet ja teemat, jotka olivat jatkokehityksen näkökulmasta suuntaa antavat. Kerätyn aineiston, eli varhaiskasvatuksen opettajien vastauksien tarkastelun pohjalta oli luotu konkreettisia ehdotuksia ja Elefanttileikki-menetelmän kehittämiskohteita.

Taulukko 1. Opettajien vastaukset kyselyyn

<p>1. Leikkimenetelmät varhaiskasvatustyksikössä tällä hetkellä</p>	<p>Leikkitaulu/4kertaa Vapaa leikki /2kertaa Ohjattu leikki/2kertaa Nalleneuvolla Mallintaminen leikissä/2kertaa Kuvitettu leikki Pienryhmäleikki Lorupussi Laulupussi Toiminnalliset leikit Liikuntaleikit Kielileikit Roihuset/4kertaa Kuvatuki leikissä Vuorovaikutusleikki Kuvien tuettu eläinleikki/kotileikki Nukke/pöytäteatteri Musapeda</p>
<p>2.1 Millaiset ovat käytössä olevien leikkimenetelmien vahvat puolet?</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Kuvatuki - Leikin valinta mielenkiinnon mukaan - Aikuisen osallistuminen kehittää monipuolisesti lastenkieltä/puhetta, leikkitaitojaan, kaverisuhteiden muodostumista - Jos suunniteltu leikkimenetelmä on käytössä, se toteutetaan pysyvässä pienryhmässä - Leikkituokion struktuuri luo turvallisen leikkiympäristön - Leikin toistuvuus, joka tukee leikin oppimista - Leikkituokion ennakointi kuvilla/maskotilla - Yksilöllinen huomioiminen ja ohjaus

	<ul style="list-style-type: none"> - Sosiaalisten taitojen vahvistaminen - Sattuman hyväksyminen arpomalla - Lapset saavat mahdollisuuden ilmaista itsensä vapaaehtoisin keinoin
2.2 Millaiset ovat käytössä olevien leikki- menetelmien <i>heikot puolet</i> ?	<ul style="list-style-type: none"> - Saman leikkikaverin valinta
3. <i>Miten voidaan tukea</i> lapsen <i>osallisuutta</i> leikki-tilanteissa?	<ul style="list-style-type: none"> - Sanoittamalla ja mallittamalla - Tukemalla lapsen osallisuutta - Rauhallisen leikkitunnelman luominen - Selkeät ohjeet ja struktuuri - Toteutus pienessä ryhmässä - Keskustelemalla kaverisuhteista, arvoista ja periaatteista - Time Timerin käyttö - Rajattu leikkialue
4. <i>Millä tavoin voidaan edistää inklusiota</i> leikki-tilanteissa?	<ul style="list-style-type: none"> - Kuvatuki - Aikuisen malli, sanottaminen, läsnäolo ja ohjaus - Lapsen vahvuudet ja tarpeet huomioiminen - Leikki-tilanteen ennakoiminen - Pienryhmä - Tarkasti suunniteltu leikkiympäristö - Moninaisuutta arvostava ja kunnioittava ilmapiiri - Lasten oikeuksien ymmärtäminen ja toteuttaminen leikki-tilanteissa - Leikin struktuurin muuttumattomuus

5.4 Työskentely lasten kanssa

Kehittämistyöhön osallistuivat 14 lasta ja kehittämistyöhön osallistumisaste oli 93 prosenttia. Lasten osallistuminen kehittämistyöhön oli vapaaehtoinen sekä anonyymi. Lasten huoltajat antoivat virallisen suostumuksensa lasten osallistumisesta kehittämistyön aineiston tuottamiseen. Ryhmästä yksi lapsi ei osallistunut kehittämistyöhön, koska hänen huoltajansa eivät antaneet suostumusta kehittämisprojektin osallistumiseen.

Kuva 4. Ryhmän lasten osallistuminen kehittämistyöhön

Kehittäminen tapahtui lapsikeskeisesti, ja kehittämisen osallistuvien lasten näkökulmat ja mielipiteet pyrittiin huomioimaan etsimällä tapoja ja työkaluja, joilla lapset voisivat tuoda esille mielipiteensä ja näkemyksensä. Lasten ymmärrys oli varmistettu mittarilla, joka auttoi kehittämistyön tekijää mittaamaan kehittämistyön onnistumista lasten näkökulmastaan. Mittari varmisti lasten ymmärrystään, lisäsi osallisuutta kehittämisprosessiin ja auttoi kehittämistyön tekijää dokumentoimaan prosessin tuloksia analysointia varten. (Kalliomeri ym. 2018, 16-18.)

Lasten mielipiteen ymmärtäminen oli olennaista koko kehittämistyön onnistumisen näkökulmasta. Ajateltiin, että tähän tarvitaan mittaria, jolla voidaan mitata lasten tyytyväisyyttä ja tyytymättömyyttä. Kehittämistyön osallistuvien lasten kokemukset ja ajatukset tuotiin esille käyttämällä kehitettyä tunnemittaria, jonka lapset käyttivät sosiaalisessa vuorovaikutustilanteessa, eli leikki- ja keskustelutilanteessa. Testaamalla varmistettiin mittarin toimivuutta ja pätevyyttä. Tarkistettiin, että lapset ymmärtävät kysymyksiä ja osaavat vastata niihin käyttämällä mittaria, myös varmistettiin, että mittarin avulla voidaan mitata juuri sitä, mitä oli tarkoitus mitata eli lasten tyytyväisyyttä ja tyytymättömyyttä. (Tietoarkisto 2023.)

Ryhmässä syyskaudella oli toteutettu pienryhmätoiminta, joka pedagogisesti painotti tunnetaitojen oppimista ja kehittämistä. Opetusprosessissa olivat hyödynnetty Pikkuli-sarjan materiaalit: kirjat, tunnekortit, videot sekä pehmolelu. Havaintojen perustella oli tehty päätös käyttämään tunnetaitokortteja lasten mielipiteen ymmärtämisen työkaluna sekä kehittämistyön onnistumisen mittarina, koska ryhmän lapsille itsensä ilmaiseminen tunnekorttien avulla oli helppo ja miellyttävää.

Vuonna 2022 leikkimenetelmän mittarin prototyypissä olivat käytetty Mieli.fi -sivustolla olevia varhaiskasvatukseen kehitettyjä tunnetaitokortteja. Ajateltiin, että lapsille olisi hyvä antaa mahdollisuus valita itse tunnetaitokortti-sarjan, joka palvelisi heitä parhaiten ja auttaisi ilmaisemaan heidän tunteitansa ja näkemyksiinsä. Ajatuksen johtopäätöksenä oli järjestetty pieni kysely, jonka aikana ryhmän lapsille oli tarjottu neljä erilaista tunnetaitokortti-sarjaa: Pikkulin tunnetaitokortit (Aittokoski Experience 2021), Tunnetaitokortit varhaiskasvatukseen (Mieli 2024), Fannin tunnetaitokortit (Pöyhönen, Livingston, Bellamine 2023) ja Tunnetaitokortit (Liuska & Turunen 2015). Lapsia olivat pyydetty valitsemaan sellaiset kortit, jonka kuvasivat parhaiten ilon sekä surun tunnetta.

Tunnetaitokorttien valintaan osallistuivat 14 ryhmän lasta. Lasten vapaan valinnan tulokset olivat tallennettu sekä analysoitu, ja analyysin perustella päätettiin valita Fannin tunnetaitokortteja lasten tyytyväisyyden arvioinnin työkaluna.

Taulukko 2. Tunnetaitokorttien valinta

Tunnetaitokortit. Lasten äänestys.		
	”Iloinen”	”Surullinen”
Pikkulin tunnetaitokortit	5	4
Tunnetaitokortit (Mieli 2024)	1	1
Fannin tunnetaitokortit	6	9
Tunnetaitokortit (Liuska & Turunen 2015)	2	0

Lasten tyytyväisyyden ja tyytymättömyyden ymmärtämiseen sekä kehittämisprosessin onnistumisen arviointiin päätettiin käyttää arviointimittaria, jotta arvioida leikin mahdollisimman objektiivisesti. Koska valmista mittaria tyytyväisyyden mittaamiseen ei ollut, mittari kehitettiin yhteistyössä lasten kanssa. Muuttujina päätettiin käyttää sanoja iloinen ja surullinen. Sana iloinen tarkoitti, että lapsi oli tyytyväinen ja leikki onnistui hyvin. Sana surullinen tarkoitti, että lapsi ei ollut tyytyväinen, eikä leikki hänen mielestään ollut hauska ja mukaansa vievä. Tällä tavoin mitattava ilmiö, eli lasten tyytyväisyys oli muutettu mitattavaan muotoon.

Mittarin prototyypissä lisäksi oli käytetty laatueroasteikko, jonka avulla lapset ilmaisivat mielipiteensä yhteisestä leikistään, ja kasvattaja dokumentoi leikkiä arviointia varten. Laatueroasteikko oli rakennettu neljästä hymiöstä, jotka olivat koodattu I1, I2, S1 ja S2. Koska toinen arvo ei ollut parempi tai huonompi kuin toinen, koodit olivat valittu vapaasti. (Metsämuuronen 2009, 67-69.) Arviointihymiöt ovat peräisin Microsoft Word kokoelmasta.

Taulukko 3. Laatueroasteikko

			
I 2	I 1	S 1	S 2

Prototyypin testauksen vaiheessa havainnoitiin lapsiryhmän leikkiä, tehtiin muistipanoja ja pyydettiin lapsia kertomaan omaa näkemystään tunnemittarin avulla. Palautteet olivat tallennettu ja analysoitu. (Kalliomeri ym. 2018, 33.) Tunnemittarin ja hymiöiden käyttökelpoisuus oli testattu 9 kertaa ja oli todettu toimivaksi.

5.5 Elefantti-leikin palvelupolku

Käyttäjän näkökulman ymmärtämiseen ja palvelun, eli leikin hahmottamiseen kokonaisuutena rakennettiin leikin palvelupolku. Siihen kirjattiin kaikki leikin vaiheet, ja havainnollistettiin asiakasryhmien toimintaa ja toiminnan tavoitteet. Palvelupolun rakentaminen auttoi kehittämistyön tekijää hahmottamaan, mitä tapahtuu ennen varsinaista leikkiä, leikin aikana sekä leikin jälkeen. Leikin vaiheet jaettiin palvelutuokioihin ja kontaktipisteisiin. Palvelupolun rakentaminen auttoi jäsentämään lasten ja kasvattajan toimintaa sekä näyttämään konkreettiset kehittämiskohteet. (Ahonen 2017, 59-64.)

Palvelupolku nähtiin kokonaisuutena, joka jakautuu palvelutuokioihin ja kontaktipisteisiin. Kontaktipisteiden rooli nähtiin ratkaisevana tekijänä palvelun, eli leikin onnistumiselle, koska hyvin suunniteltu kontaktipiste auttaa lasta ymmärtämään toiminnan tarkoitus, auttaa häntä toimimaan aktiivisesti ja tekemään oikeita päätöksiä. Näin kontaktipiste voi olla sekä leikin mahdollistajana että häiriötekijänä, joka voi pahimmassa tapauksessa tuottaa lapsille epäonnistumisen kokemuksia. (Tuulaniemi 2011, 79-81.)

6 Kehittämistyön tulokset

Kehittämistyö oli kohdistettu kontaktipisteiden parantamiseen. Prototyypin testaukseen osallistuivat sekä ryhmän lapset että ryhmän kasvattajat. Prototyypin testausvaiheessa kohderyhmät antoivat palautetta, jonka pohjalta suunniteltiin uusi Elefanttileikin leikkitalu, Elefanttikorttien järjestys leikkitalussa, ohjaukortit, ohjaukorttien järjestys leikkitalussa, äänestyskortit sekä suunniteltiin leikkitalun paikkaa leikkihuoneessa.

Ryhmän varhaiskasvatuksen opettajan palautteen pohjalta oli kehitetty Elefanttileikin leikkitalu. Testauksen ja tulosten analyysin perustella oli tehty leikkitalun leikkikorttien kopio Elefanttileikkiä varten, mikä auttaa leikkiviä lapsia tehdä leikkivalinta ryhmäkeskustelutilanteissa, sekä viisi ohjaukorttia. Ohjaukorttien sekä leikkitalukorttien suunnittelussa ja valmistelussa olivat hyödynnetty Papunetin ilmaisia kuvallisia materiaaleja (Papunet 2023).

Time Timer on ydinpalvelun toisen vaiheen yksi kontaktipisteistä. Kehittämistyön tuloksena, joka pohjautui lasten palautteeseen, uutena Time Timer sovelluksena oli valittu Mouse Timer sovellus, joka on vapaasti ladattavissa Play Kaupasta. Varhaiskasvatusyksikön kieli- ja kulttuuriohjaajan palautteen perustella oli suunniteltu algoritmi Mouse Timerin käyttöön sekä vaihdettu elefanttien kulkusunta leikkitalussa, mikä lisäsi leikkitalun kokonaisuuden loogisuutta.

Laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan palautteen perustella olivat suunniteltu äänestyskortit leikin valinnan vaiheeseen. Äänestyskorttien tarkoitus on tukea toiminnallisesti lasten osallisuutta ja mielipiteen ilmaisemista silloin, kun lapsella on haasteita ilmaista omaa mielipiteensä sanallisesti. Elefanttileikin aloitustilannetta pohdittiin, ja pohdinnan tuloksena tultiin siihen ajatukseen, että leikin aloitustilanne, eli ryhmän muodostumisen tilanne on paras silloin kun se on rauhallinen ja neutraalinen. Tällainen aloitus edistää koko leikin toimivuutta ja onnistumista.

Viimeisessä palautekeskustelussa työelämäkumppanin kanssa pohdittiin leikin kokonaisuutta sekä sen opastusta ohjaukorttien avulla. Ohjaukorttien kokonaisuuteen oli lisätty keltainen nuoli, jonka tarkoitus on näyttää lapsille leikin vaiheita ja auttaa ymmärtämään leikin kokonaisuutta paremmin.

Elefanttileikki-menetelmän palvelupolku on päivitetty ja täydennetty. Leikin kulkua ja ohjausta on havainnollistettu uusilla leikkikorteilla, jotka tukevat leikkitalanteiden jäsentämistä ja leikin vaiheiden ymmärtämistä silloin kun leikkiryhmässä on esim. lapsi, kenen äidinkieli on muu kuin suomi. Uusi palvelupolku jäsentää Elefanttileikki-menetelmän vaiheiden merkitystä sekä kasvattajien ja lasten roolia Elefanttileikissä. Esipalvelu- ja jälkipalveluvaiheessa korostuu kasvattajan rooli, kun taas ydinpalveluvaiheessa lapsi on aktiivinen toimija ja leikin kehittäjä.

Kuva 5. Elefanttileikki-menetelmän uusi palvelupolku

7 Kehittämistyön arviointi

Kehittämistyön tuloksien arviointi kohdistui kolmeen aihekokonaisuuteen, jotka ovat kehittämistyön tuotoksen arviointi, kehittämisprosessin ja yhteistyön eri osapuolien kanssa arviointi sekä oman professionaalisen kasvun arviointi (Kostamo ym. 2022, 134). Kehittämistyö oli toteutettu palvelumuotoilu menetelmällä ja kehittämisprosessin aikana arviointi oli suoritettu jokaisen kehittämistyön vaiheen jälkeen. Arviointi kohdistettiin sekä kontaktipisteiden toimivuuteen ja palvelun käyttäjien kokemuksiin, että kasvattajien yhteisen kehittämistyöhön ja sen onnistumiseen. Myös pohdittiin Elefanttileikki-menetelmän käyttömahdollisuutta ja jatkokehitystä.

7.1 Kehittämistyön tuotoksen arviointi

Kehittämistyön tuotosta eli Elefanttileikki-menetelmää arvioitiin kohderyhmän välipalautteen pohjalta ja työelämäkumppanin loppupalautteen pohjalta. Arvioinnissa keskityttiin siihen, miten kehitetty menetelmä sopii tarkoitukseen ja sille asetettujen tavoitteisiin, miten se palvelee varhaiskasvatuksen yksikön kasvattajien pedagogista toimintaa ja miten se sopii toimintaympäristöön. (Kostamo ym. 2022, 134–135.). Valmis tuotos arvioitiin arviointikeskustelussa varhaiskasvatusyksikön johtajan kanssa.

Kehittämistyön tuotos oli arvioitu kehittämisprosessin eri vaiheissa ja loppupalautteen antoi varhaiskasvatusyksikön johtaja. Palautteiden perusteella Elefanttileikki-menetelmä on menetelmä, koska se vastaa menetelmälle asetettuihin kriteereihin: se on strukturoitu, se sisältää selkeät alku ja loppu vaiheet, se on uusiutuva. Kehitetty Elefantti-leikkimenetelmä sopii tarkoitukseen ja sille asetettujen tavoitteisiin. Menetelmän avulla voidaan tukea lasten omaa toimijuutta ja osallisuutta sekä edistää lasten kaveritaitojaan. Elefanttileikki-menetelmässä toteutuvat myös inklusion periaatteita, koska se edistää ryhmän lasten keskinäistä yhteenkuuluvuutta. Kehitetty leikkimenetelmä sopii pedagogisena leikkimenetelmänä sekä kehittämistyöhön osallistuvan kohderyhmän käyttöön että varhaiskasvatusyksikön muiden ryhmien pienryhmätoiminnan pedagogisen suunnitteluun.

Kuva 6. Elefanttileikki-menetelmän uudet työkalut

7.2 Kehittämisprosessin arviointi

Kehittämistyön menetelmäksi oli valittu lapsikeskeinen palvelumuotoilu, koska se voidaan soveltaa erilaisin palvelujen kehittämiseen palvelumuotoilu menetelmän tavalla. Käyttämällä palvelumuotoilu kehittämistyön menetelmänä haluttiin parantaa Elefanttileikki-menetelmän

toimivuutta ja soveltaa menetelmän konkreettisen ryhmän tarpeisiin. Kehittämistyön tuloksena haluttiin luoda erottuvan palvelukonseptin, mikä näkyy esim. erilaisin Elefanttileikki-korttien muotoilussa ja arviointimittarin muotoilussa. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2014, 71-72.)

Kehittämistyön tärkeänä tavoitteena oli pyrkimys osallistaa kehittämisprosessin varhaiskasvatusryhmän kasvattajat, ryhmän lapset sekä yksikön varhaiskasvatusasiantuntijat. Kaikki yllä mainitut palvelunkäyttäjät toivat esille kehittämisprosessin aikana omat ajatukset ja toiveet, mikä korosti kehittämissä asiakaskeskeisyyttä. Kehittämistyön tuotos syntyi aktiivisen yhteiskehittämisen avulla, mikä auttoi huomioida ja toteuttaa palvelun käyttäjien tarpeita ja odotuksia mahdollisimman hyvin. Yhteistyö varhaiskasvattajien ja ryhmän lasten kanssa kehittämistyön aikana oli mutkaton ja sujuva. Kehittämistyöhön suunniteltu aika oli kaksi kuukautta ja se oli pidennetty noin kahteen ja puoli kuukauteen. Kehittämistyö oli aloitettu 1.11.2023 ja saatu loppuun 31.01.2024.

On todettu, että palvelumuotoilun tuloksen mittaaminen on haasteellista. Palvelumuotoilun tuotoksen laatu voidaan varmistaa toteuttamalla kehittämistä parhaalla saatavissa olevalla osaamisella ja resursseilla. Yleisin tapa arvioida palvelumuotoilun tuotoksen laatua on mitata asiakastyytyväisyyttä eli asiakkaan kokemaa ja havaitsemaa laatua. (Tuulaniemi 2011, 239–240.)

Elefanttileikki-menetelmän kehittämisprosessissa oli käytetty paras varhaiskasvatusyksikössä saatavissa oleva osaaminen, myös kaikki resurssit sekä materiaalit olivat tarjottu työelämäkumppanin puolelta. Sekä varhaiskasvatusyksikön henkilökunta että varhaiskasvatuksen asiantuntijat osallistuivat kehittämisprosessiin aktiivisesti. Ryhmän lapset osallistuivat Elefanttileikkiin ja sen kehittämiseen aktiivisesti ja ilolla. Kehittämisprosessin lopussa oli todettu, että Elefanttileikki-menetelmä on valmis ryhmän pedagogisen käyttöön.

7.3 Oman ammatillisen kasvun arviointi

Omaa ammatillista kasvuani pohdin säännöllisesti koko kehittämissä prosessin aikana. Voin todeta, että kehittämistyön aloittaminen oli haasteellinen, koska en ole tehnyt vastaavaa projektia vastaavalla menetelmällä eli palvelumuotoilu menetelmällä aikaisemmin. Tällä tavoin palvelumuotoiluun perehtyminen kehittämistyön aikana oli ammatillisesti kehittävä ja hyödyllinen. Kehittämistyön aloittamiseen oli haettu tutkimuslupa Espoon kaupungilta. Tutkimusluvun anominen ja siihen liittyvien asiakirjojen täyttäminen sekä viestiminen viranomaisien kanssa oli hyvin opettavainen prosessi itsessään.

Raportin tietoperustan pohtiminen ja tietolähteiden hakeminen erilaisilla hakumenetelmillä opetti erilaisten hakupalveluiden käyttöä, tietolähteiden kriittistä arviointia ja valikointia sekä lähteiden määrän rajoittamista tarkoituksenmukaisesti. Raportin kirjoittamisen prosessi edisti kirjoitustaitoa ja kirjallista ajattelua. Muistinpanojen säännöllinen tekeminen ja niiden analysointi mahdollisti konkreettisen kehittämistyön etenemistä pienillä mutta tehokkailta askelilla. Aikataulussa pysyminen oli haasteellista kehittämistyön alkuvaiheessa, mikä korosti hyvän suunnitelman merkitystä projektin toteutumiselle.

Kehittämistyön työelämäkumppani sekä varhaiskasvatuksen yksikön henkilökunta antoivat tukea minulle kehittämisprosessin aikana, mikä auttoi viedä kehittämisprojektin loppuun. Sosiaalinen vuorovaikutus ja yhteistyö varhaiskasvatusyksikön henkilökunnan kanssa vahvistivat ammatillista identiteettiäni ja korostivat hyvän yhteistyön merkitystä erilaisille kehittämisprojekteille ja niiden onnistumiselle.

8 Kehittämistyön eettisyys

Kehittämistyön eettisyyden arvioinnissa huomio oli keskitetty seuraaviin kokonaisuuksiin: vastuullinen ja huolellinen aineiston käsittely, kehittämistoiminnan eettisesti kestävä suorittaminen jokaisessa prosessin vaiheessa, kehittämistyön eettinen arviointi ja tuloksien julkaiseminen (Hyvä tieteellinen käytäntö 2012, 8). Kehittämistyössä huolehdittiin siitä, että epäeettinen ja vilpillinen toiminta olisi poissuljettu koko kehittämistyön prosessista. Raportin kirjoittamisen vaiheessa huolehdittiin lähteiden merkitsemisen täsmällisyydestä ja kehittämistyön tuloksien puolueettomasta esittämisestä raportin tekstissä. (Hyvä tieteellinen käytäntö 2012, 8–9.)

Kehittämistyön tekijänä huolehdin siitä, että kehittämistyö on toteutettu asianmukaisen tutkimusluvan perustella, eli Espoon kaupungin varhaiskasvatuksen myöntämän tutkimusluvan perustella (Päätös tutkimusluvasta 31.10.2023, nro 18). Tutkimusluvan myöntäminen edellytti, että varhaiskasvatuksen yksikön kasvatushenkilökunta ja lasten huoltajat antavat suostumuksensa kehittämistyöhön osallistumiseen (Hyvä tieteellinen käytäntö 2023, 13). Tutkimusluvan myöntämisen edellytyksenä oli myös kehittämistyön raportin lähettäminen tutkimusluvan myöntäjälle, eli Espoon kaupungille. Asianmukaiset suostumukset kehittämistyöhön osallistumiseen olivat saatu ennen kehittämistyön aloittamista. Myös lasten huoltajat olivat informoitu kehittämistyön aloittamisesta ryhmässä, ja kaikki huoltajat yhden perheen lukuun ottamatta antoivat suostumuksensa lapsensa kehittämistyöhön osallistumiseen.

Kehittämistyöhön osallistuivat alaikäiset lapset, ja osallistujien ikä sekä asema vaativat korkeaa eettistä vastuullisuutta. Kaikki lapset osallistuivat kehittämistyöhön vapaaehtoisesti ja anonymisti. Lapsilla oli oikeus osallistua kehittämistyöhön, mutta ei ollut pakkoa. Prosessin

aikana huolehdittiin kehittämisympäristön turvallisuudesta, sekä huomioitiin lasten tarpeita ja yhdenvertaisuuden periaatteita. (Kalliomeri ym. 2018, 16.) Kehittämistyössä ei ollut suunniteltu henkilötietojen käsittelyä. Kehittämistyöstä ja sen ajankohdasta ilmoitettiin lasten huoltajille ajoissa, ennen kehittämistyön käynnistämistä. Varhaiskasvatuksen yksikön työntekijät osallistuivat haastatteluun nimettömänä ja vapaaehtoisesti, sekä tämän ryhmän kohdalla ei ollut henkilötietojen käsittelyä. Kehittämistyön aikana kerätty aineisto käsiteltiin turvallisesti ja tarkoituksenmukaisesti sekä tuhottiin aineiston kehittämistyön raportin valmistumisen jälkeen.

9 Kehittämistyön luotettavuus

Kehittämistyön luotettavuutta tarkasteltiin kahdesta näkökulmastaan: kehittämistyön menetelmän valinnan soveltuvuus kehittämistyön tarkoitukseen ja kehittämistyön tuloksien vastuu Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden vaatimuksiin. Kehittämistyön menetelmänä oli valittu lapsikeskeinen palvelumuotoilu. Kehittämistyön tavoitteena oli edelleen kehittää ja parantaa jo olemassa olevaa Elefanttileikki-menetelmää sekä soveltaa sen konkreettisen ympäristöön ja konkreettisille palvelun käyttäjille heidän tarpeensa mukaan. Arvioinnin perusteella todettiin, että kehittämistyölle asetettu tavoite oli saavutettu kehittämisprosessin aikana, mikä puoltaa kehittämistyön menetelmän valintaa.

Palvelumuotoilun valinnan tavoitteena oli myös osallisuuden kokemusten tasavertainen järjestäminen palvelun asiakkaille eli varhaiskasvatusyksikön kasvattajille ja lapsille. Tällä tavoin palvelun asiakaslähtöisyys ja sen eettisyys korostuivat kehittämistyön tuotoksessaan. Lisäksi palvelumuotoilun valinta kehittämistyön menetelmänä antoi mahdollisuuden saavuttaa hyvän tuloksen nopealla aikataululla ja pienillä resursseilla. (Ahonen 2017, 14-21.)

Kehittämistyön luotettavuutta lisää kehittämisprosessin tuloksen vastaavuus Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden vaatimuksiin. Varhaiskasvatusyksikön henkilökunnan tehtävä on kehittää leikkiä edistäviä toimintatapoja sekä rakentaa leikin mahdollistavan oppimisympäristön. Hyvä pedagoginen suunnittelu mahdollistaa lasten omaehtoista leikkiä ja luo myönteisen ilmapiirin lasten ryhmässä. Espoon varhaiskasvatussuunnitelma korosta lasten osallistumista leikin ja leikkiympäristön suunnitteluun sekä arvioinnin huomioimalla lasten ikätason. (Espoon VASU 2022, 33-34.)

Elefanttileikki-menetelmä vastaa Espoon VASUN (2022) varhaiskasvatuksen pedagogiselle toiminnalle asetettuihin vaatimuksiin. Kehittämistyön tuotos on konkreettinen työväline, jonka voidaan käyttää pedagogisessa suunnittelussa silloin, kun halutaan tukea lasten leikki- ja kaveritaitojaan ja edistää vertaissuhteiden syntymistä. Elefanttileikki-menetelmä on suunniteltu työvälineenä, jonka avulla voidaan edistää lasten omaa toimijuutta ja osallisuutta.

Elefanttileikki-menetelmän luotettavuutta oli tarkistettu myös lasten palautteiden kautta. Suurin osa lasten palautteista yhteisestä Elefanttileikistä oli myönteinen, mutta osa arviointivastauksista oli myös kielteinen. Lasten kielteiset vastaukset pohjautuivat seuraaviin seikkoihin:

- huoneessa oli liian kylmä
- toisten lasten ääni oli liian kova
- lapsi oli pettynyt, kun ei pystynyt ottamaan sen leikin, minkä hän valitsi, koska muiden lasten valinta oli erilainen, kun omansa
- lapsi ei halunnut enää leikkiä muiden kanssa ja halusi vaihtaa leikkiä ja leikkikavereitaan

Näiden vastauksien perustella voidaan todeta, että lasten Elefanttileikin onnistumiseen vaikuttivat leikkiympäristöön liittyvät tekijät, sellaiset kun huoneen lämpötila ja melutaso, sekä lasten leikki- ja vuorovaikutustaidot.

10 Pohdinta

Lasten leikki ja leikkiympäristön kehittäminen on ajankohtainen teema nykypäivän varhaiskasvatuksessa. Erilaiset leikkimenetelmät rikastavat varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria ja edistävät varhaiskasvatuksen ammattilaisten ymmärrystä siitä, miten iso leikin rooli on lapsen kasvussa, kehityksessä ja oppimisessa. Leikki vahvistaa lasten yhteisöllisyyttä ja tarjoaa monipuoliset osallisuuden kokemukset. Henkilöstön ammatillinen työtehtävä on käyttää leikkilisiä menetelmiä työtapoina ja opetusmenetelminä sekä huolehtia siitä, että lasten yksilöllisiä tarpeita päästä leikkimään vertaiskavereiden kanssa toteutuisi joka päivä. Espoon Varhaiskasvatussuunnitelmassa korostetaan leikkiympäristön merkitystä leikin syntymiselle ja leikkiryhmien muodostumiselle. (Espoon suomenkielinen VASU 2022, 50-51.)

Elefanttileikki-menetelmän kehittämistyö oli aloitettu syksyllä 2022, Espoon kaupungin varhaiskasvatussyksikössä, jossa kehittämiskohteina olivat lasten leikki ja inklusio. Työn kehittämisen työnharjoittelun kehittämistyön tavoitteena oli pedagogisen menetelmän luominen, jonka avulla varhaiskasvatuksen kasvatushenkilökunta voisi tukea lasten leikkiä ja osallisuutta, edistää lasten vertaissuhteiden syntymistä sekä leikki- ja sosiaalistaitojen kehitystä Varhaiskasvatussuunnitelman (2022) vaatimuksien mukaan. Elefanttileikki-menetelmästä tuli myös opinnäytetyön aihe, ja tällä tavoin menetelmästä oli kehitetty pedagoginen työväline varhaiskasvatussyksikön käyttöön.

Toinen teema, joka vaikutti Elefanttileikki-menetelmän idean syntymiseen, on lasten yksinäisyys. Kasvatuspsykologian professori Niina Junttila kirjoittaa, että joka kymmenes päiväkotikäinen lapsi tuntuu olonsa yksinäiseltä ja joka viidennes ei voi tulla toimeen ikätovereiden

kanssa. Parhaimmillaan varhaiskasvatusryhmä tarjoaa lapsille mahdollisuuksia tulla ryhmän tasa-arvoiseksi jäseneksi, saavuttaa ryhmän hyväksynnän ja luoda kaverisuhteita, mikä kokonaisuudessa edistää lasten hyvinvointia ja oppimista. Pahimmassa tapauksessa yksinäisyys, joka alkaa varhaiskasvatusikäisellä lapsella, voi kestää läpi elämänsä. (Friman 2023.) Elefanttileikki-menetelmän tarkoituksena nähdään yksinäisen lapsen auttamista vaikeassa elämän tilanteessaan, silloin kun lapsi ei pääse leikkiin ja on varhaiskasvatusryhmässä vailla kavereita.

Kehittämistyön kehittämismenetelmäksi oli valittu lapsikeskeinen palvelumuotoilu, jonka vahvuus on yhteistyö lasten kanssa palvelumuotoilun prosessissa. Elefanttileikki-menetelmän kehittämistyö suoritettiin ryhmän lasten ja kasvattajien yhteistyönä. Kehittämistyön tuloksena syntyi leikkimenetelmä, joka palvelee sekä konkreettista varhaiskasvatusryhmää että varhaiskasvatusyksikön kasvatushenkilökuntaa. Kehittämistyö oli suoritettu hyvässä yhteishengessä ja työhön osallistuivat varhaiskasvatuksenryhmän lapset sekä päiväkodin varhaiskasvattajat ja varhaiskasvatuksen asiantuntijat. Kehittämisprosessi oli luova, innovatiivinen ja tuloksellinen, mikä todistaa, että lapsikeskeinen palvelumuotoilu on toimiva sekä pätevä menetelmä varhaiskasvatuspalveluiden kehitykseen. Näin Elefanttileikki-menetelmän jatkokehittäminen erilaisiin pedagogisiin tarpeisiin voidaan suorittaa myös tulevaisuudessa.

Lähteet

Painetut

Ahonen, T. 2017. Palvelumuotoilu sotessa. Palvelumuotoilun käsikirja sosiaali- ja terveysalan palvelujen kehittämiseen. 2. painos.

Aittokoski Experience Oy 2021. Pikkulin tunnekortit.

Alijoki, A. & Pihlaja, P. (2020). Pedagogiset rakenteet ja ratkaisut lasten erityisen tuen tarpeiden näkökulmasta. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.). Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus. 268-280.

Brotherus, A., Hytönen, J., Krokfors, L. 2002. Esi- ja alkuopetuksen didaktiikka. Helsinki: Sanoma Pro. 2.painos

Friman, T. 2023. Yksinäisyyden vähentäminen voi lähteä päiväkodista. VOL. Varhaiskasvatuksen ammatti- ja järjestölehti 4/2023, 37. Varhaiskasvatuksen Opettajien Liitto VOL. 86. vuosikerta.

Halme, K. & Vataja, A. 2011. Monikulttuurinen varhaiskasvatus ja esiopetus. Helsinki: Tammi.

Helenius, A & Korhonen, R. 2020. Leikin ensi askeleitä. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. 2020. 5., uudistettu painos (1. painos 2011). Jyväskylä: PS-kustannus. 69-77.

Helenius, A. & Lummelahti, L. 2018. Varhaiskasvatus. Perusteita.2. uudistettu painos. Helsinki: BoD - Books on Demand.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2011. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press. Oy Yliopistokustannus, HYY yhtymä.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15., uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2011. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press. Oy Yliopistokustannus, HYY yhtymä.

Kananen, J. 2012. Kehittämistutkimus opinnäytetyönä: kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylän ammattikorkeakoulu, 2012. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja. ISSN 1456-2332; 134.

Kangas, J., Lastikka, A.-L., Karlsson, L. 2021. Voimauttava varhaiskasvatus. Leikkivä, osallinen ja hyvinvoiva lapsi. Helsinki: Otava. 1. painos.

Kangas, J., Vlasov, J., Fonsen, E. & Heikka (toim.) 2018. Osallisuuden pedagogiikka varhaiskasvatuksessa 2. Suunnittelu, toteuttaminen ja kehittäminen. Tampere: Suomen varhaiskasvatus ry ja tekijät.

Kalliomeri, R., Mettinen, K., Ohlsson A.-M., Soini S., & Tulensalo, K. 2018. Lapsikeskeinen palvelumuotoilu. Pelastakaa Lapset ry.

Kauppinen, R. (toim.), Sommers-Piironen, J., Vainio, J., Mäkelä, P., Vilmilä, F., Kataja, E. 2005. Lapsen ääni - tarina minulta. Pelastakaa lapset ry.

Kostamo, P., Airaksinen, T., Vilka, H. 2022. Kirjoita itsesi asiantuntijaksi. Opas toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Helsinki: Art House Oy.

Kronqvist, E.-L. 2020. Varhaispedagogiikan kehityspsykologinen perusta. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) 2020. Varhaiskasvatuksen käsikirja. 5., uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 10-29.

Koivula, M. 2013. Yhteisöllisyyden rakentuminen päiväkodin arjessa. Teoksessa Marjanen, P., Marttila, M. & Varsa, M. (toim.) 2013. Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Jyväskylä: PS-kustannus. 19-45.

Liuska, K., Turunen T. 2015, Häilyherneitä ja lempeyslientä. Opas lasten ristiriitatilanteiden ehkäisyyn. Taito-sarja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Marjanen, P., Ahonen., Majoinen, L. 2013. Vertaissuhteet ja yhteisöllisyys. Teoksessa Marjanen, P., Marttila, M. & Varsa, M. (toim.) 2013. Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Jyväskylä: PS-kustannus, 47-73.

Marjanen, P., Marttila, M. & Varsa, M. (toim.) 2013. Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Jyväskylä: PS-kustannus.

Metsämuuronen, J. 2009. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. 4.laitos. 1.painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Neitola, M. 2013. Vertaissuhteiden merkitys ja muotoutuminen kasvuyhteisössä. Teoksessa Marjanen, P., Marttila, M. ja Varsa, M. (toim.) 2013. Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Jyväskylä: PS-kustannus. 99-140.

Ojala, M. 1998. Varhaiskasvatuksen perusteita ja haasteita. Teoksessa Lyytinen, P., Korhonen, M., Lyytinen, H. 1998. Näkökulmia kehityspsykologiaan: kehitys kontekstissaan. Helsinki: WSOY.

Ojasalo, K., Moilanen, T., Ritalahti, J. 2014. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. 3. uudistettu painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Pöyhönen, J. & Livingston, H., kuvittanut Bellamine, L. 2023. Fannin tunnetaitokortit 2. painos. Jyväskylä: Kumma-kustannus.

Tuulaniemi, J. 2011. Palvelumuotoilu. Helsinki: Talentum.

Turja, L. 2020. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. 2020. 5., uudistettu painos (1. painos 2011). Jyväskylä: PS-kustannus. 38-55.

Vilka, H., Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi

Wood, E. 2010. Developing Integrated Pedagogical Approaches to Play and Learning. In the book Broadhead, P. (edit.), Howard, J., Wood, E. 2010. Play and Learning in the Early Years. From Research to Practice. London: SAGE Publications Ltd.

Sähköiset

Espoo. 2022. Kasvatus ja opetus. Varhaiskasvatus. Viitattu 29.12.2022. <https://www.es-poo.fi/fi/kasvatus-ja-opetus/varhaiskasvatus/karamaen-paivakoti>

Espoo 2024. Suvan kehittämishankkeet. Tuki ja inklusio. Viitattu 13.2.2024. <https://sites.google.com/eduespoo.fi/suvankehittamishankkeet/tuki-ja-inkluisio>

Espoon kaupungin varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2022. Viitattu 18.8.2023. https://static.espoo.fi/cdn/ff/BB4S-bwBvYtaYMZSOQi2fUlxw0ImX-5nlT38QmzqT50/1670918121/public/2022-12/Varhaiskasvatussuunnitelma_2022_saavutettava.pdf

Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. 2012. Viitattu 27.5.2023. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. 2023. Viitattu 27.5.2023. https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf

Järvilehto, L. 2015. Leikki on elintärkeää kaikille. Leikkipäivä. Viitattu 10.5.2023. <https://www.leikkipäivä.fi/leikki-on-lapsen-ja-aikuisenkin-tyota/>

Karjalainen, S. 2021. Iloa tekemässä - Lasten suhteissa performoitu ilo varhaiskasvatuksen arjessa. Jecer. Journal of Early Childhood Education Research. Volume 10, Issue 3, 2021, 208–216. <http://jultika.oulu.fi/files/nbnfi-fe2021122061835.pdf>

Laki varhaiskasvatuslain muuttamisesta 1183/2021. Viitattu 14.8.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2021/20211183>

Mieli 2024. Tunnekortit varhaiskasvatukseen. Viitattu 13.1.2024. <https://mieli.fi/materiaalit-ja-koulutukset/materiaalit/tunnekortit-varhaiskasvatukseen/>

Moisio, A. 2018. Lasten yhteenkuuluvuuden tunteen rakentuminen kerhotoiminnassa. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta Kasvatustieteiden pro gradu -tutkielma. Viitattu 10.5.2023. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/103507/1527588075.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Neitola, M. 2018. Parents as Teachers and Guides of Their Children's Social Skills. Jecer. Journal of Early Childhood Education Research. Volume 7, Issue 2, 2018. 392–414. Viitattu 4.2.2024. <https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/170068/Neitola-issue7-2.pdf?sequence=1>

Nivala, E. 2021. Osallisuuden vahvistaminen yksinäisyyden ehkäisemisenä varhaiskasvatuksessa. Jecer. Journal of Early Childhood Education Research. Volume 10, Issue 1, 2021, 33–59. Viitattu 19.5.2023. <https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/26752/1642592713986558902.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Nyman, M. 2022. Vertaissuhteiden merkitys lapsille ja vertaissuhteidentukeminen varhaiskasvatuksessa. Kasvatustieteen kandidaatintyö. Kasvatustieteiden tiedekunta. Opetus- ja kasvatustieteen tutkimusohjelma, varhaiskasvatus. Oulun Yliopisto. Viitattu 20.5.2023. <http://jultika.oulu.fi/files/nbnfioulu-202205132014.pdf>

Ojala, M. 2020. Perusteita ja haasteita varhaiskasvatukseen, esiopetuksen ja koulun alun kehittämiselle erityisesti lapsen oppimisen ja kehittymisen näkökulmasta. Viitattu 13.5.2023. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/313941>

OPH. 2023. Varhaiskasvatus. Viitattu 14.5.2023. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/varhaiskasvatussuunnitelman-perusteet-pahkinankuoressa>

Papunet 2023. Kuvapankki. Viitattu 5.2.2024. <https://papunet.net/kuvatyokalut/kuvapankki/>

Perustuslaki (731/1999) Viitattu 18.5.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

Tahvanainen, I. & Turunen, T. (Toim.) 2016. Leikki astuu varpaille. Kokemuksia VKK-Metron leikin kehittämiskaudesta. Socca - Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus. Viitattu 13.5.2023. https://peda.net/alueet/paijathame/svl/uutisarkisto/prom/lavj:file/download/23e110bd83e8c79eb23a6b81c4535c03d266c2b6/Leikki_astuu_varpaille_-julkaisu.pdf

Tietoarkisto 2023. Mittaaminen: Mittarin luotettavuus. Viitattu 31.12.2023. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvanti/mittaaminen/luotettavuus/>

Unicef 2024. Lapsen oikeuksien sopimus. Viitattu 6.2.2024. <https://www.unicef.fi/tyomme/lapsen-oikeudet/lapsen-oikeuksien-sopimus/>

Varhaiskasvatustalaki 540/2018. Viitattu 15.5.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180540>

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2022. Viitattu 14.8.2023. <https://www.oph.fi/fi/ti-lastot-ja-julkaisut/julkaisut/varhaiskasvatussuunnitelman-perusteet-2022>

Yleissopimus lapsen oikeuksista (60/1991). Viitattu 18.5.2023. https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060/19910060_2

Julkaisemattomat lähteet

Espoo 2022. Varhaiskasvatustalatuksen perehtymiskansio. Viitattu 21.5.2023.

Espoo 2018. Suomenkielisen varhaiskasvatustalatuksen itsearviointikriteerit. Työkalut Espoon vasun toteutumisen arviointiin. Viitattu 21.5.2023

Turpeinen, E. 2022. Työn kehittämisen harjoitteluraportti. Varhaiskasvatustalatuksen kelpoisuus 15 op.

Kuvat

Kuva 1. Elefanttileikki-menetelmän leikkikortit. Lähtötilanne.....	18
Kuva 2. Palvelumuotoiluprosessi (Kalliomeri ym. 2018).....	19
Kuva 3. Opettajien osallistuminen kyselyyn.....	20
Kuva 4. Ryhmän lasten osallistuminen kehittämistyöhön.....	23
Kuva 5. Elefanttileikki-menetelmän uusi palvelupolku.....	27
Kuva 6. Elefanttileikki-menetelmän uudet työkalut.....	28
Kuva 7. Arviointimittari.....	40
Kuva 8. Elefantti-kortit.....	41
Kuva 9. Ohjauskortit.....	41
Kuva 10. Arviointihymiöt.....	42
Kuva 11. Ryhmän leikkitaulun leikkikortit.....	42

Taulukot

Taulukko 1. Opettajien vastaukset kyselyyn.....	21
Taulukko 2. Tunnetaitokorttien valinta.....	24
Taulukko 3. Laatueroasteikko.....	25

Liitteet

Liite 1: Elefanttileikki-menetelmän kuvaus.....	40
Liite 2: Kyselylomake varhaiskasvatuksen henkilöstölle	45

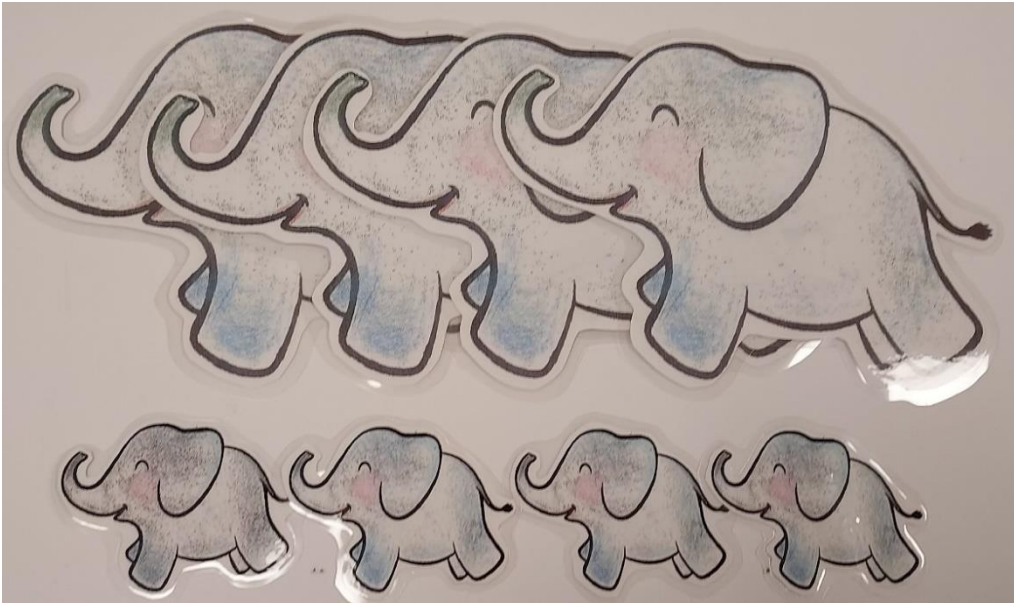
Liite 1: Elefanttileikki-menetelmän kuvaus

Elefanti-menetelmän työkalut:

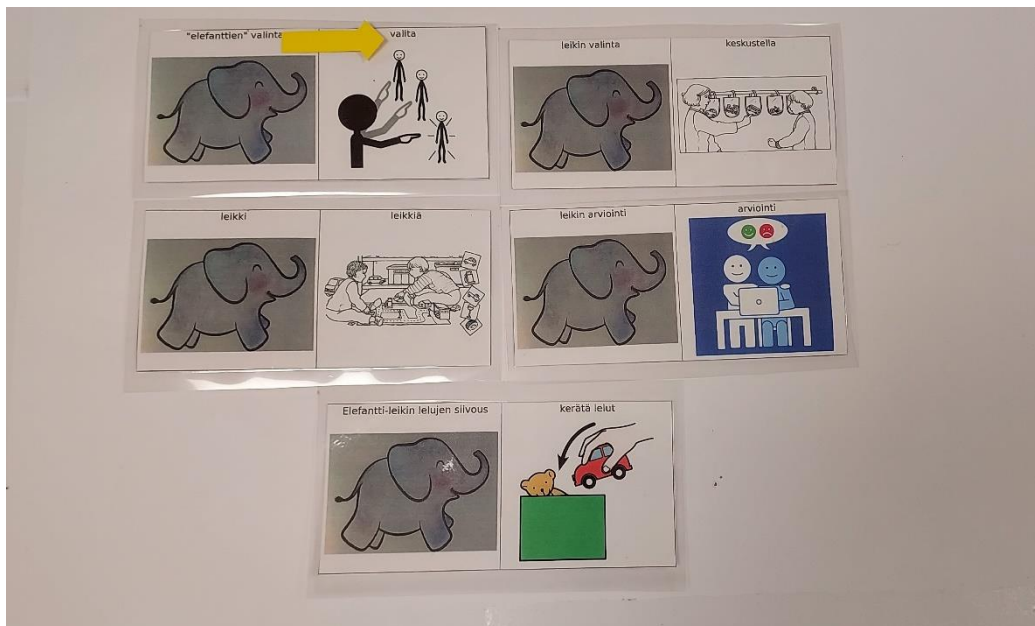
- leikkitaulu ja arviointimittari, joka sisältää kaksi tunnekorttia ja neljä hymiötä
- neljä Elefanti-korttia, jotka ovat laminoitu ja jonka avulla muodostetaan lasten pienryhmän
- neljä Elefanti-äänestyskorttia
- viisi ohjaukskorttia ja nuoli
- arviointihymiöt, jonka avulla lapset tuovat mielipiteensä yhteisestä leikkistä näkyviksi
- leikkitaulun leikkikortit
- Mouse Timer, jonka avulla lapset määräävät leikin pituutta sekä vesiliukoiset tussit ja sinitarra.

Kuva 7. Arviointimittari

Kuva 8. Elefanttikortit

Kuva 9. Ohjaukortit

Kuva 10. Arviointihymiöt

Kuva 11. Ryhmän leikkitaulun leikkikortit

Elefanttileikki-menetelmän vaiheet

Leikkimenetelmään tutustuminen:

Ennen varsinaista leikkituokiota lauletaan Elefantti marssi laulun lapsille sekä lasten kanssa, ja havainnollistetaan laulun Elefanttikorttien avulla (pehmolelujen avulla, soittimien avulla jne.)

Varsinainen leikkituokio:

Leikin aloitustilanne eli ryhmän muodostuminen tilanne on paras silloin, kun se on rauhallinen ja neutraalinen. Tällainen aloitus edistää koko leikin toimivuutta ja onnistumista.

1. Kasvattaja valitsee ensimmäisen lapsen ja kirjoittaa hänen nimensä ensimmäiselle Elefanttikortille.
2. Ensimmäinen ”elefantti” valitsee itselleen kaverin ja hänen kaverin nimensä kirjoitetaan toiselle Elefanttikortille. Toinen ”elefantti” valitsee itselleen kaverin ja hänen kaverin nimensä kirjoitetaan kolmannelle Elefanttikortille. Kolmas ”elefantti” valitsee itselleen kaverin ja hänen kaverin nimensä kirjoitetaan neljännelle Elefanttikortille. Tällä tavoin syntyy pieni ryhmä, ja ryhmässä voi olla kaksi, kolme ja maksimissaan neljä lasta. Leikkihuoneessa asetetaan Elefanttikortit leikkitalulle. Ensimmäinen Elefanttikortti on leikkitalulla ensimmäisenä vasemmalta.
3. Lapset keskustelevat kasvattajan ohjauksella ja pohtivat, miten he haluavat leikkiä tai pelata yhdessä. Kasvattaja käyttää ohjaukskortteja ja leikkikortteja avuna tässä vaiheessa. Lapset voivat kertoa mielipiteensä käyttämällä elefanttiäänestyskorttia asettamalla sen valitun leikkikortin päälle. Silloin kun leikki/peli on valittu, kasvattaja auttaa ryhmää hakea lelut ja järjestää leikkiympäristön.
4. Seuraavana vaiheena lapset pohtivat kasvattajan ohjauksella, miten verran he haluavat leikkiä yhdessä: paljon aikaa vai vähän aikaa. Tässä vaiheessa kasvattaja ottaa käyttöön Mouse Timer ja asettaa leikkiajan. Mouse Timer sen jälkeen siirretään sivulle ja se ilmoittaa äänimerkillä, kun leikkiaika loppuu.
5. Leikin alkaessa kasvattaja havainnoi leikkiä ja ohjaa ryhmää tarvittaessa.
6. Lapset leikkivät Mouse Timerin äänimerkin asti ja sen jälkeen pohtivat yhdessä, miten leikki onnistui. Tässä vaiheessa lapset käyttävät tunnemittaria ja arviointihymiöitä. Jokainen lapsi valitsee arviointihymiön ja kiinnittää sen leikkitalulle oman Elefanttikortin kohdalle.
7. Arvioinnin jälkeen lapset siivoavat leluja yhdessä.

8. Kasvattaja dokumentoi leikkituokion tuloksia arviointia varten.

Liite 2: Kyselylomake varhaiskasvatuksen henkilöstölle

Hei hyvä kollega,

Olen Laurean AMK sosionomiopiskelija. Teen kehittämistyön Karamäen päiväkodissa syksyllä 2023 ja pyydän Sinua auttamaan minua tässä työssä vastaamalla seuraaviin kysymyksiin:

1. Millaiset leikkimenetelmät hyödynnetään pedagogisessa suunnittelussa ja toiminnassa päiväkodissa tällä hetkellä?
2. Millaiset ovat käytössä olevien leikkimenetelmien vahvat ja heikot puolet?
3. Miten voidaan tukea lapsen osallisuutta leikki tilanteissa?
4. Millä tavoin voidaan edistää inklusiota leikki tilanteissa?

Kiitos avustasi, Elena Turpeinen

puh

e-mail